

Kuulutusmenettely - takavarikoidun omistajattoman omaisuuden menettämisseuraamus

Aki Airaksinen
Sari Kuitunen

Opinnäytetyö
Joulukuu 2017
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala
Tradenomi (AMK), liiketalouden koulutusohjelma
Oikeusopinnot

Tekijä(t) Airaksinen, Aki Kuitunen, Sari	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Joulukuu 2017
	Sivumäärä 54	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Kuulutusmenettely – takavarikoidun omistajattoman omaisuuden menettämisseuraamus		
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden koulutusohjelma, oikeusopinnot		
Työn ohjaaja(t) Pekka Vanhanen		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksen aiheena oli takavarikoidun omistajattoman omaisuuden kuulutusmenettely. Kuuluttamista säätelevä laki on säädetty vuonna 1925 ja takavarikoitua omaisuutta koskeva pakkokeinolaki vuonna 2014. Tavoitteena oli selvittää kuulutusmenettelyn nykytilanne ja vastaako se enää sille laissa annettua tarkoitusta käytännössä sekä saada kuulutusmenettelystä oikeudellinen näkemys. Tämän lisäksi tavoitteena oli kehittää kuulutusmenettelyyn siirtyvän omaisuuden julkista kuuluttamista käyttämällä nykypäivän tiedotuskanavia.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena ja tiedonkeruumenetelminä käytettiin teemahaastatteluja ja osallistuvaa havainnointia. Haastateltavia oli yhteensä viisi, ja he kaikki olivat kuulutusmenettelyn parissa poliisissa työskenteleviä alan asiantuntijoita. Osallistuvaa havainnointia käytettiin takavarikko- ja kuulutusmenettelyprosessien havainnoimisessa.</p> <p>Tutkimustulosten mukaan kuulutusmenettely on vanhentunut ja se ei toimi käytännössä. Menetelmällä on vain oikeudellinen vaikutus.</p> <p>Kuulutusmenettely tulisi saada lainsäädännön ja menetelmien osalta ajan tasalle. Omaisuuden yksilöintitietojen merkitys korostuu rikostutkinnassa ja kuulutusmenettelyn onnistumisessa. Poliisin pitäisi saada yhtenäinen ohjeistus kuulutusmenettelystä, ja tietojärjestelmien pitäisi toimia siten, että varastetuksi ilmoitettu ja poliisin haltuun jäävä omistajattoman omaisuus kohtaisivat. Lisäksi tulisi mahdollistaa yhtenäinen sähköinen tietojärjestelmä kuulutusten julkaisemiseksi verkossa. Kuulutusmenettelyn toimimattomuudella on myös heijastus vakuutusalaan.</p>		
Avainsanat (asiasanat)		
kuulutusmenettely, menettämisseuraamus, pakkokeinolaki, julkinen kuulutus		
Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Airaksinen, Aki Kuitunen, Sari	Type of publication Bachelor's thesis Number of pages 54	Date December 2017 Language of publication: Finnish Permission for web publication: x
Title of publication Public notice process– Unclaimed confiscated property forfeiture		
Degree programme Business administration		
Supervisor(s) Pekka Vanhanen		
Assigned by		
Abstract <p>The subject of the study is the public notice process made for confiscated unclaimed property. The law that regulates public notice process was legislated in 1925 and the law regulating confiscated property was legislated in 2014. The object was to examine the present situation of the public notice process and if it corresponds in practice to the demands that have been made for it in the legislation, and also get a juridical view of the public notice process. Besides this, the objective was to improve the visibility of the property that ends up to public notice process by using present-day information channels.</p> <p>The study was made as a qualitative research and the research methods used were theme interviews and participant observation. The Interviewees were five specialists and all of them were persons working with the public notice process. All interviewees have worked in police investigations for quite a long period. Participant observation was used for observing the confiscation process and the public notice process.</p> <p>The results of the study indicate that the public notice process is outdated, and it does not work in practice. Now the process has only a juridical impact.</p> <p>The public notice process should be renewed from the juridical and methodological point of view. The importance of property identification is emphasized in crime investigation and in the successful public notice process. The police should have consistent instructions about the public notice process. In addition, the information systems should work so that information about property that is reported stolen and the unclaimed property possessed by the police convene. Besides this, it should be permitted to publish public notice notifications in common service on the internet. The Defunct public notice process reflects also on the insurance business.</p>		
Keywords/tags (subjects) notice notifying process, forfeiture, Coercive Measures Act, public notice process		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Tutkimusasetelma	5
2.1	Tutkimusongelma ja tavoitteet	5
2.2	Tutkimusmenetelmät	10
3	Takavarikon elinkaari	13
3.1	Yleistä	13
3.2	Haltuunotto ja takavarikointi	17
3.3	Takavarikoidun omaisuuden hallinnointi ja säilyttäminen	18
3.4	Päätökset, menettämisseuraamus ja täytäntöönpano.....	18
3.5	Omistajaoikeuden selvittäminen poliisin toimesta.....	20
4	Kuulutusmenettely	21
4.1	Yleistä kuulutusmenettelystä	21
4.2	Päätös kuulutusmenettelyn käytöstä.....	23
4.3	Julkinen kuulutus ja sen toteutus.....	24
4.4	Kuulutuksen loppumisen jälkeiset toimenpiteet	26
4.5	Oikeuskäytäntö.....	29
5	Tutkimustulokset.....	34
5.1	Taustatietoa haastatelluista	35
5.2	Kuulutusmenettely	37
5.3	Vaihtoehtoiset menetelmät	39
5.4	Osallistuva havainnointi	43
5.5	Tilasto	44

6	Johtopäätökset.....	45
7	Pohdinta.....	47
	Lähteet	50
	Liitteet	53
	Liite 1. Poliisin tilastokeskuksen tilasto vuosilta 2015 - 2017	53
	Liite 2. Jyväskylän poliisin tutkintaryhmien 1 ja 2 takavarikko- ja kuulutustilasto vuosilta 2015 ja 2016.	54
	Kuviot	
	Kuvio 1. Kaavio kuulusprosessista	22
	Kuvio 2. Sisä-Suomen poliisilaitoksen kuuluslista.....	25
	Kuvio 3. Jyväskylän poliisin huutokauppa 2016	28
	Kuvio 4. Kuulusmenettelyyn päätyvän omaisuuden osuus takavarikoista	45

1 Johdanto

Kuulutusmenettely on varmastikin monelle hyvin vieras käsite ja sillä ymmärretään varmasti hyvinkin erilaisia asioita. Asiaa koskeva laki julkisista kuulutuksista (myöhemmin kuulutuslaki) ja asetus julkisista kuulutuksista annetun lain soveltamisesta (myöhemmin kuulutusasetus) on säädetty vuonna 1925 (ks. KuulL 34/1925; A 36/1925).

Laki on niin sanottu yleislaki ja sitä sovelletaan hyvin moneen asiaan. Laki säädettiin, koska lait, asetukset, muut säädökset ja päätökset annettiin yleisölle tiedoksi kirkon menojen aikana. Tämä häiritsi kirkon menoja, eikä ollut tarkoituksenmukaista toimintaa. Laissa säädetään, miten erilaisia asioita laitetaan julkisesti näkyville. Lain mukaan kunnan tulee varata riittävästi ilmoitustauluja, joille päätöksiä voidaan julkaista. Lakia sovelletaan mm. kaivoslakiin, lakiin ajoneuvojen siirtämisestä, lakiin vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden turvallisuudesta, lakiin ympäristövaikutusten arviointimenetelystä, luonnonsuojelulakiin, maastoliikenneasetukseen, muinaismuistolakiin ja ratalakiin. Kuulutusmenettely on erilaisten hallinnollisten tiedonantojen saattamista yleisesti tietoon. Tämä on hoidettu kunnan tähän tarkoitukseen varatulla ilmoitustaululla (KuulL 34/1925, 1 §). Jo hallituksen esityksessä vuonna 1924 todettiin seuraavaa: ”Sitä paitsi puheena oleva tiedottamistapa, joka entisaikoina oli omiaan edistämään kuulutusten saattamista yleisesti tiedoksi tuskin enää vastaa tarkoitustaan” (HE 12/1924).

Tutkimuksessa käsitellään pakkokeinolaissa määriteltyä omistajattoman omaisuuden kuulutusmenettelyä. Kuulutusmenettely on osa pakkokeinolaissa määriteltyä takavarikkoprosessia, ja sillä pyritään löytämään omistaja poliisin takavarikoimalle omistajattomalle omaisuudelle. Tämä prosessi tarkoittaa käytännössä sitä, että poliisi tekee omaisuudesta julkisen kuulutuksen, joka julkaistaan kunnan ilmoitustaululla. Kuulutusmenettelyä ennen poliisi on yrittänyt etsiä omaisuudelle omistajaa muilla keinoilla. Poliisin takavarikoimista esineistä päättyy kuulutusmenettelyyn noin prosentin verran omaisuutta (Tilasto Suomen poliisilaitosten takavarikko- ja kuulutusmääristä vuosina 2015 – 2017).

Omaisuuuden päätyminen poliisin takavarikkoon edellyttää poliisilta poliisille kuuluvaa tehtävää. Poliisilain mukaan poliisin tehtäviin kuuluu mm. rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Rikosten tutkinnasta on säädetty esitutkintalaissa. Nämä kaksi lakia muodostavat poliisille perustehetävän eli rikosten tutkimisen. Esitutkintalain mukaan esitutkinnassa on selvitettävä epäillyn rikoksen lisäksi mm. mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi. Esitutkintalaki säätelee rikosten esitutkintaa ja rikosten esitutkinnassa käytettäviä pakkokeinoja säätelee pakkokeinolaki. (PoL 572/2011, 1§.)

Olemme käytännössä työtehtävienne kautta huomanneet, että kuulusmenettely on vain pakollinen toimenpide, joka suoritetaan ennen kuin tavara voidaan huuto-kaupata, hävittää tai tuomita valtiolle menetetyksi. Kuulusmenettelyn avulla ei käytännössä löydetä yhtään omistajaa omaisuudelle, vaan omaisuus päättyy tämän jälkeen pääsääntöisesti huutokauppaan. Menetelmä on vanhanaikainen ja kaipaisi myös päivitystä.

Työssä emme käsittele poliisin taktisia tai teknisiä keinoja niitä koskevien salassapitosääntösten takia eikä se olisi työn kannalta olennaista. Työmme näkökulma on pääsääntöisesti juridinen.

Kuuluslaki

Kuuluslakia ei ole vuoden 1925 säätämisen jälkeen uudistettu. Lain mukaan ilmoitukset on julkaistava kunnan ilmoitustaululla mitä ei tämän päivän tietoteknisten mahdollisuuksien aikana voida pitää nykyaikaisena ja tehokkaana tapana välittää tietoa kansalaisille. Kuuluslain uudistaminen on osa Sipilän hallituksen hallitusohjelmaan liittyvää julkisten palveluiden digitalisointia. Samalla on tarkoitus keventää hallinnollista taakkaa. Kuulusukset käsittelevät vireille tullutta hakemusta, annettavaa päätöstä tai jo annettua päätöstä. Kuulusaminen terminä voidaan käsittää väärin. Viranomainen voi mm. kuulusaa päätöksiä, etsintäkuulusaa tai suorittaa ulosmitatun omaisuuden kuulusuksen. Sillä voidaan myös tarkoittaa kuulusamista virallisessa lehdessä tai tuomioistuimen suorittamaa lainkäyttöasiassa tapahtuvaa kuulusaminen.

Viranomaisten normaali viestintä ja tiedottaminen eivät ole kuuluttamista. (Arviomuistio julkisista kuulutuksista annetun lain 34/1925 uudistamistarpeista.)

Case ”Kuumaa kamaa”

Fiktiivisen tarinan avulla tässä työssä pyritään avaamaan lain tulkintaa käytännön tasolla ja havainnollistamaan takavarikoidun omaisuuden kulkua. Osa tarinan takavarikoista kulkee eri polkua kuin kuulutukseen menevät takavarikot. Näkemys takavarikon kulkuun auttaa suhteellistamaan sen, miten vähän kuulutusmenettelyn piiriin jää takavarikoitua omaisuutta. Samat asiat löytyvät teorian ja käytännön yhteensovittamista.

2 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa perehdytään opinnäytetyön tutkimusongelmaan ja tavoitteisiin. Tutkimusmenetelmät kohdassa käsitellään valittua tutkimusotetta ja siihen liittyviä tiedonkeruu- ja analysointimenetelmiä. Lisäksi pohditaan luotettavuuden näkökohdasta opinnäytetyötämme. Kaikki edellä mainittuihin liittyvät menetelmät perustellaan valitun opinnäytetyön tutkimusongelman kannalta. Opinnäytetyössä on käytetty lyhenteitä ja erilaisia käsitteitä ja näiden merkitykset on kirjattu tähän lukuun.

2.1 Tutkimusongelma ja tavoitteet

Kuulutusmenettelyn käyttäminen nousi esille konkreettisesti työelämässä, kun etsimme pakkokeinolakiin kirjattua poliisihallituksen määräystä.

Pakkokeinolain 7. luvun 23 §:ssä (806/2011) mainitaan seuraavasti:

Jos palautettavan esineen, omaisuuden tai asiakirjan omistaja tai muu henkilö, jolla on siihen oikeus, ei ole poliisin tiedossa, poliisin on selvitettävä kysymystä mahdollisuuksien mukaan. Tarvittaessa on käytettävä julkista kuulutusta. Jos kukaan ei vaadi takavarikon kohdetta itselleen kuuden kuukauden kuluessa kuuluttamisesta, esine siirtyy valtiolle tai kohteen ollessa löytötavara esineen löytäjälle löytötavaralaisissa säädettyllä tavalla. Tarkemmat määräykset kuuluttamisesta antaa Poliisihallitus.

Poliisihallituksen määräystä ei löytynyt, ja kysely poliisihallitukseen antoi vastauksena viitteen lakiin julkisista kuulutuksista (KuulL 34/1925). Kuulutusmenettely pohjautuu

siis lakiin julkisista kuulutuksista, joka laki on säädetty vuonna 1925, joten tämän lainsäätämisaikakohdan ja nykypäivän yhteiskunnan välillä on suuri ero.

Opinnäytetyön tullessa ajankohtaiseksi mietimme kokonaisuudessaan tätä kuulutusmenettelyä ja mitkä asiat tai lait vaikuttavat siihen, miksi sitä käytetään ja miten sitä tulisi käyttää poliisin näkökulmasta ja onko mahdollista lisätä tehokkuutta kuulutusmenettelyyn. Kiinnostuimme aiheesta ja meillä oli jo aihetta ympäröivien asioiden mm. takavarikkoasioiden kautta tietoa ilmiöön johtavista syistä, ja tämä on myös Hakalan (2004, 45) mielestä tärkeää tutkimuksen kannalta.

Tutkimusongelman määrittelyssä tarkennetaan ongelmaa eli mitkä asiat vaikuttavat ongelmaan ja minkälainen asia on kyseessä (Kananen 2010, 31). Tutkimusongelmana on, miten poliisia velvoittava kuulutusmenettely toimii nykypäivänä ja onko kuulutusmenettelyllä mahdollista tavoittaa takavarikoidun omaisuuden oikeaa omistajaa ja mitkä tekijät mahdollistaisivat poliisin käyttämän kuulutusmenettelyn uudistamisen vastaamaan nykypäivän tarpeita.

Tutkimusongelmasta johdetaan tutkimuskysymykset ja hakemalla näihin vastauksia saadaan vastaus myös itse tutkimusongelmaan (Kananen 2010, 31). Tutkimusongelmasta johdettiin seuraavia kysymyksiä: miten poliisin kuulutusmenettelyn on tarkoitus toimia. Miten se toimii nykypäivänä. Mitkä ovat kuulutusmenettelyn kehittämisen kannalta oleelliset asiat. Millä toimilla kuulutusmenettely saataisiin tehokkaammaksi. Mikä on asianomistajan vastuu varastetun omaisuuden yksilöinnissä. Onko takavarikoidun omistajattoman omaisuuden tarpeen tulla kuulutetuksi.

Tavoitteet

Ymmärtääkseen kuulutusmenettelyn tulee ensin ymmärtää, mistä omistajaton omaisuus tulee, joka kuulutusmenettelyyn päättyy. Ensimmäinen käydään lävitse takavarikointiin liittyvää lainsäädäntöä sekä laintulkintaa asiasta. Kaikki tähän opinnäytetyöhön kuuluva kuulutukseen menevä omaisuus kulkee takavarikoinnin kautta. Löytötavaratoiminta on asia erikseen, ja siihen emme tässä opinnäytetyössä syvenny kovinkaan paljon.

Takavarikkoprosessista käydään lävitse perusasiat, koska tarkoitus on ymmärtää prosessin eteneminen takavarikoidusta omaisuudesta kuulutettavaksi omaisuudeksi. Vakuustakavarikko on oma prosessinsa, jota ei tässä työssä käsitellä ollenkaan, koska sitä kautta ei kuulutusmenettelyyn tule omaisuutta.

Poliisin tiedonhankinta etsittäessä omaisuuden oikeaa omistajaa käydään lävitse vain yleisellä tasolla, koska tiedonhankintaan voi liittyä poliisin teknisiä ja taktisia keinoja. Lisäksi opinnäytetyössä esitetään fiktiivinen tapahtumankulku, jolla pyritään havainnollistamaan käytännön kautta, mistä ja minne takavarikoitu omaisuus menee. Takavarikoiden säilytyksestä on oma lukunsa, koska on tärkeää omaisuuden omistajan näkökulmasta, että takavarikoitua omaisuutta säilytetään asiallisesti eikä se pääse piilaantumaan tai vahingoittumaan.

Kuulutusmenettelystä käydään mahdollisimman tarkasti läpi koko menettely osallistumalla konkreettisesti eri toimenpiteiden tekemiseen sekä samanaikaiseen havainnointiin. Selvitetään, mitkä lait sekä asetukset määrittelevät poliisin käyttämää kuulutusmenettelyä takavarikoidun omaisuuden osalta. Kuulutusmenettelyn jälkeiset poliisin toimenpiteet pyritään selvittämään myös mahdollisimman tarkasti eli mitä tapahtuu, jos omistajaa ei löydy.

Asiantuntijoita haastatellaan, ja heidän näkemyksensä kuulutusmenettelystä on tärkeä osa tätä opinnäytetyötä. Haastatteluilla saadaan tietoa kuulutusmenettelystä ja rajaamalla teemoja pystytään myös kertynyttä aineistoa rajaamaan. Teemahaastatteluissa voi myös nousta esille ennalta odottamattomia mutta aiheeseen kuuluvia asioita. Poliisin järjestämä perinteinen löytötavaran huutokauppa kuuluu nykyään vielä osana kuulutusmenettelyn jälkeen tapahtuvaan omistajattomaksi jääneen takavarikoidun kuulutetun omaisuuden myymiseen.

Hakalan (2004, 35) mukaan opinnäytetyön pitäisi olla harkitusti päämäärää kohti etenevä, erittelevä ja järkiperäinen sekä sen pitäisi olla hyödyllinen ja sitä pitäisi pystyä myös hyödyntämään. Tässä opinnäytetyössä pyritään siihen, että tämä opinnäytetyö olisi hyödynnettävissä pakkokeinolain mukaisen kuulutusmenettelyn kehittämisessä ja toimeenpanemisessa. Hakalan (2004, 50) mielestä opinnäytetyö kannattaisi tehdä ajankohtaisesta aiheesta. Kuulutusmenettely on noussut tänä vuonna ajankoh-

taiseksi kuuluen pääministeri Sipilän hallitusohjelman yhden tavoitteen eli digitalisaation ulottaminen julkisiin palveluihin. Samalla on tarkoitus keventää digitalisaation avulla hallinnollista käsittelyä. Oikeusministeriö on saanut tehtäväkseen selvittää julkisten kuulutusten tilan ja sen uudistamistarpeet (Arviomuistio julkisista kuulutuksista annetun lain 34/1925 uudistamistarpeista). Asiasta ei vielä tämän opinnäytetyön kirjoittamisen aikaan ole tullut lopullisia päätöksiä.

Poliisin käyttämästä kuulutusmenettelystä ei ole aiempia tutkimuksia ja alan kirjallisuudessa siihen vain viitataan, eikä selvitetä kuulutusmenettelyyn liittyviä toimenpiteitä. Takavarikko-asioista on lukuisia erilaisia tutkimuksia sekä kirjallisuutta, ja myös niissä on pelkkä viittaus kuulutukseen. Lain tulkintateoksia on tässä opinnäytetyössä käytetty lähteenä valikoimalla parhaat, koska laintulkinta ei voi olla kovinkaan erilainen riippuen laintulkintateoksen kirjoittajista. Lähdekirjat, jotka tulkitsevat lain merkitystä alkavat siis toistaa itseään, eikä näin ollen ole tarkoituksenmukaista lisätä kaikkia lähteiksi.

Lyhenteitä ja käsitteitä

Opinnäytetyössämme käsittelemme asioita oikeudellisen näkökohdan kautta, ja näin ollen suurin osa lähteistä on hallituksen esityksiä, lakeja ja asetuksia. Laintulkintaan saadaan ulottuvuutta oikeusoppineiden kirjoittamien teosten kautta.

Keskeisimmät lait ja niiden lyhenteet ovat seuraavat: pakkokeinolaki (PKL 806/2011), esitutkintalaki (ETL 805/2011), laki julkisista kuulutuksista (KuulL 34/1925), rikoslaki (RL 39/1889), poliisilaki (PoL 872/2011). Lisäksi tutkimuksessa käytämme poliisiasiantietojärjestelmästä siitä vakiintunutta lyhennettä PATJA.

Hakalan (2004, 107) mukaan opinnäytetyössä tulee lukijalle tehdä selväksi keskeisten avainkäsitteiden merkitys. Tämä perustuu ajatukseen siitä, että opinnäytetyön aiheeseen liittyy paljon käsitteitä, jotka eivät ole arkikieltä ja joita lukija ei ennestään tiedä (mts.).

Esitutkintaa johtaa esitutkintalain mukaan tutkinnanjohtaja. Tutkinnanjohtaja on pidättämiseen oikeutettu virkamies, joka on määritelty pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä. Pidättämiseen oikeutettu virkamiehiä ovat poliisissa poliisiylijohtaja, Poliisihallituksen poliisijohtaja, poliisiylitarkastaja ja poliisitarkastaja, poliisipäällikkö, apulaispoliisipääl-

likkö, keskusrikospoliisin päällikkö ja apulaispäällikkö, suojelupoliisin päällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty apulaispäällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty osastopäällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty ylitarkastaja ja tarkastaja, rikosylitarkastaja, rikostarkastaja, rikosylikomisario, ylikomisario, rikoskomisario ja komisario (PKL 806/2011, 2:9). Poliisimies on valtioneuvoston asetuksella tarkemmin määritelty päällystöön, alipäällystöön ja miehistöön kuuluva virkamies (PolL 872/2011, 1:12).

Tutkintasihteeri toimii siviilivirassa poliisihallinnon eri toimissa tutkinnassa tutkinnanjohtajan alaisena. Tutkintasihteerillä ei ole poliisivaltuuksia. (Helminen, Fredman, Kainava, Tolvanen & Viitanen 2014, 154.) Tutkintasihteerien työnkuvat ovat hyvin erilaisia riippuen siitä, missä he työskentelevät. Tutkintasihteerien työkenttä on monipuolinen ja sisältää itsenäisiä vastuualueita rikostutkinnan sisällä. Rikostutkintaryhmissä tutkintasihteeri on kiinteä osa tutkintaryhmää. (Kaakinen, 2017.)

Syyttäjä on oikeusministeriön alaisena työskentelevä virkamies. Syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänänsä olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla. (L 439/2011, 1:6.)

Rikosasioissa tuomioistuin voi olla kärjäoikeus, hovioikeus tai harvoissa tapauksissa korkein oikeus. Kärjäoikeus käsittelee riita-, rikos- ja hakemusasiat ensimmäisenä oikeusasteena, jollei toisin säädetä (L 673/2016, 2:1). Hovioikeus käsittelee kärjäoikeuden ratkaisusta tehdyt valitukset ja kantelut (L 673/2016, 3:1). Korkein oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa riita- ja rikosasioissa (L 665/2005, 1:1). Korkeimpaan oikeuteen voi hakea valituslupaa hovioikeuden ratkaisun jälkeen, mutta yleensä korkein oikeus ottaa käsittelyyn vain ennakkotapausluonteiset tapaukset (L 665/2005, 1:2).

Poliisihallitus on sisäministeriön alainen keskushallintoviranomainen, jonka tehtävänä on suunnitella, kehittää, johtaa ja valvoa poliisitoimintaa. Sen tehtäviin kuuluu myös vastata poliisipalveluiden laadusta ja siitä, että palvelut ovat tasapuolisesti saatavilla maan eri osissa (L 110/1992). Oikeusrekisterikeskus on oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluva virasto, jonka tehtävänä on mm. välittää hallinnonalan (oikeusministeriön) viranomaisten ilmoittamia tietoja muille viranomaisille ja huolehtia mm. menettämisseuraamuksiin liittyvistä täytäntöönpanotehtävistä (L 625/2012, 1 §).

2.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusote

Tutkimusotteet jaotellaan joko kvalitatiiviseen (laadulliseen) tai kvantitatiiviseen (määrälliseen) (Kananen 2010, 36). Tutkimusote voi joissain tapauksissa olla myös sekoitus kumpaakin. Aiheeseen, josta ei ole paljoa tutkimustietoa sovelletaan yleisesti laadullista tutkimusta. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ilmiötä mahdollisimman tarkasti ja kuvaamaan ilmiötä. (Metsämuuronen 2006, 212).

Metsämuuronen (2006, 208) määrittelee kvalitatiivisen tutkimuksen myös tapaustutkimukseksi eli tutkitaan tapahtumaa, sen yksityiskohtia, siinä olevien toimijoiden merkitystä ja halutaan saada tietoa tapahtumaan liittyvistä syy-seuraussuhteista. Tapaustutkimuksen etuja ovat Metsämuuronen (2006, 211) mukaan mm. yleistysten salliminen, vaihtoehtoinen tulkinta, kuvailevan arkiston muodostuminen. Tuloksia voidaan soveltaa näin käytäntöön, koska tapautustutkimuksesta voidaan tehdä erilaisia toiminnallisuuden perustuvia tulkintoja (mts.). Myös tulosten raportointi voidaan kirjoittaa kansantajuisesti ja saada sille laajempi lukijakunta (Metsämuuronen 2016, 211). Laadulliseen tutkimukseen kuuluu olennaisesti myös sen mukautuvuus tilanteisiin ja niiden tuomiin muutoksiin (Kananen 2010, 43). Laadullista tutkimuksen suunnitelmaa voidaan siten oikaista tutkimusta tehdessä aina oikeaan suuntaan. Tämä opinnäytetyö toteutetaan laadullisena tutkimuksena, koska aiheesta ei ole paljoa tutkimustietoa.

Tiedonkeruumenetelmät

Tutkimusotteen valinta on tärkeä opinnäytetyötä ohjaava valinta, mutta niin on myös tiedonkeruumenetelmän valinta. On mietittävä, miten parhaiten saada tietoa, joka vastaisi tutkimusongelman kysymyksiin. Kanasen (2010, 63) mielestä laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta voi verrata rikostutkimukseen, jossa yritetään ratkaista tapahtunut rikos käyttäen useita erilaisia tiedon lähteitä.

Kanasen (2010, 48) mukaan tärkeimmät tiedonkeruumenetelmät ovat havainnointi, teemahaastattelujen tekeminen sekä erilaiset asiakirjat. Myös Metsämuuronen (2006, 209) määrittelee tutkimusmenetelmät kvalitatiivisessa tutkimuksessa havainnointiin, tekstianalyysiin, haastatteluun ja litterointiin. Kanasen (2010, 48) mukaan menetelmät, joilla tietoa kootaan, riippuvat tutkittavasta asiasta, sen erilaisista piirteistä

sekä miten eksaktia tietoa halutaan ja tiedon alkuperästä. Samoilla linjoilla on myös ollut Hakala (2004, 112), ja hänen mukaansa tiedonkeruun systemaattisuuden ja järjestelmällisyyteen kannattaa panostaa.

Tässä opinnäytetyössä käytetään Metsämuurosen (2006, 237) ja Kanasen (2010, 50) osallistuvaksi havainnoinniksi määrittämää menetelmää osallistumalla kuulusmenettelyn erinäisiin toimenpiteisiin ja raportoimalla ne.

Kanasen (2010, 54) mukaan haastateltaviksi kannattaa valita sellaiset henkilöt, joita tutkittava ilmiö koskettaa. Teemahaastattelut voidaan suorittaa yksilö- tai ryhmähaastatteluna (Kananen 2010, 53). Tutkimuksessa suoritetaan puolistrukturoituja eli teemahaastatteluja viidelle henkilölle. Teemahaastattelut toteutetaan yksilöllisesti ja haastateltaviksi valitut ovat nimenomaan tämän aihealueen asiantuntijoita.

Teoriapohjaa opinnäytetyölle luo kriittisesti valitun lähdeaineiston käyttö selvittäessä mitä asiasta on kirjoitettu ja miten kirjoitettu aineisto liittyy tutkittavaan ilmiöön (Metsämuuronen 2006, 238).

Analyysimenetelmät

Analysoimalla kertynyttä aineistoa voidaan järjestellä, eritellä, jäsentää ja mikä tärkeintä ajatella asiaa tutkimusongelman näkökulmasta. Aineiston keruun, sen tutkiminen ja varhaisien analyysien tekeminen kannattaakin aloittaa samanaikaisesti ja mahdollisimman pian (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvaori 2010, 9).

Metsämuuronen (2006, 241) tuo esille ajatuksen siitä, että tutkijalla ei saa olla liian vahvaa ennakkokäsitystä tutkittavasta asiasta. Mikäli ennakkokäsitys on liian vahva, vaikuttaa se väistämättä siihen aineistoon, jota analysoidaan (mts.). Opinnäytetyön tekijöinä pyrimme olemaan objektiivisia opinnäytetyön suhteen, vaikka kummatkin olemme työskennelleet kuulusmenettelyä sivuavissa työtehtävissä ja asia on meille kummallekin entuudestaan tuttu. Tulkinta perustuu niihin tietoihin, joita olemme saaneet kerättyä eri tiedonkeruumenetelmillä.

Yksilölliset teemahaastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan. Litteroinnissa käytetään rajausta ja litteroidaan tutkimusongelman kannalta tärkeät osat (Hyvärinen ym.

2010, 11). Haastatteluissa sivutaan paljon yleistä poliisitoimintaa ja rajaamalla litterointi tutkimusongelmaan liittyviin asioihin, saadaan selvemmin näkyviin ilmiön ominaispiirteet ja mitkä asiat oikeasti vaikuttavat asiaan.

Litteroidun aineiston käsittely jatkuu segmentoimalla haastattelujen sisältö ja koodaamalla aineisto (Kananen 2010, 60; Hyvärinen ym. 2010, 17). Käyttämällä sen jälkeen aineiston tiivistämistekniikkaa, saadaan ilmiöstä paremmin esille kokonaisuus, josta itse ilmiö koostuu (Kananen 2010, 61). Käsittelemällä haastatteluilla saatua aineistoa em. tavoin, aineistosta voidaan tehdä tulkintaa (Kananen 2010, 63). Tulkinta kirjoitetaan käyttämällä mahdollisimman vähän haastattelun suoria lainauksia, enemmän pyritään käsittelemään teemoista saatujen tietojen yhdistämistä.

Luotettavuuden varmistaminen

Tutkimuksen luotettavuus on aina arvioitava tehtäessä tieteellistä tutkimusta. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytetään luotettavuuden mittareina reliabiliteettia eli tulosten toistettavuutta ja validiteettia eli tutkimuksen kelpoisuutta (Kananen 2010, 69). Näitä luotettavuuden mittareita ei voida suoraan soveltaa laadulliseen eli kvalitatiiviseen tutkimukseen. (Kananen 2010, 69.) Hyvärisen, Nikanderin ja Ruusuvuoren (2010, 18) mukaan laadullisessa tutkimuksessa korostuvat analyysin järjestelmällisyyden ja tulkinnan pätevyyden kriteerit. Kanasen (2010, 69) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä tarkalla dokumentaatiolla sekä perustelemalla valittujen menetelmien valinnan syyt. Tiedonkeruu-, analysointi- ja tulkintamenetelmien valinnalla ja niillä perusteilla, miksi tietty menetelmä on katsottu juuri tähän tutkimukseen parhaimmaksi, on siten tutkimuksen luotettavuuden kannalta iso merkitys. Toimimalla näin saadaan Kanasen mukaan myös arvioitavuus menetelmistä sekä koko opinnäytetyöstä. Nämä tulee ottaa huomioon jo suunnitelmavaiheessa ja niitä pitää tarkastaa opinnäytetyön edetessä. (Kananen 2010, 69.) Haastattelujen litterointi nähdään osana laadullisen tutkimuksen validiteettia, ja se on myös osa analyysiprosessia (Hyvärinen ym. 2010, 331).

Opinnäytetyötä parityöskentelynä tehtäessä voidaan saada tulkintaan luotettavuutta myös siten, että kumpikin päätyy saman aineiston ollessa kyseessä samaan lopputulokseen. Lisäksi aineisto voidaan luetuttaa henkilöillä, joita asia koskee. Jos tämä henkilö myös päätyy omassa tulkinnassa samaan lopputulokseen kuin tutkimuksen tekijä, voidaan aineistosta tehtyjä päätelmiä pitää luotettavina. (Kananen 2010, 70.)

Osallistuvalla havainnoinnilla saadaan luotettavaa tietoa kuulusmenettelyyn liittyvistä työprosesseista ja niiden vaikuttavuudesta asian käsittelyyn. Näistä kootun työraportin perusteella voidaan arvioida teoreettisen tiedon luotettavuutta suhteessa käytännön toteutukseen. Kuulusprosessista laaditaan prosessikaavio asian selkeyttämiseksi.

3 Takavarikon elinkaari

3.1 Yleistä

Rikos on suurimmalle osalle meistä selkeä käsite. Frände (2005, 8) on määritellyt rikoksen rangaistavaksi ihmisteoksi. Eri rikosten tunnusmerkit on kirjattu lakiin, mutta pelkästään laissa olevien tunnusmerkistöjen tietäminen ei ole koko totuus (Frände 2005, 8). Tässä työssä ei rikoksen käsitettä käsitellä sen enempää, koska tutkimuksen kannalta rikoskäsitteen määritelmäksi riittää hyvinkin pintapuolisesti asian tarkastelu. Pakkokeinolaissa määritellyt keinoja, kuten takavarikkoa sovelletaan rikosten tutkimiseen. Tämän takia on tärkeää tietää, milloin kyseessä on juuri rikostutkinta, johon pakkokeinoja voi käyttää.

Takavarikko on yksi pakkokeinolaissa säädettyistä keinoista, jolla esitutkintaviranomainen ottaa esineen, omaisuuden tai asiakirjan haltuunsa tai muulla tavoin erottaa esineen haltijan määräysvallasta. Tämä toimenpide suoritetaan, koska esine, omaisuus tai asiakirja voi olla todisteena rikosasiassa, se on rikoksella joltakulta viety tai se tuomitaan menetetyksi. (Tolvanen & Kukkonen, 2011, 283.) Pakkokeinot jakautuvat rikos-, siviili- ja hallintoprosessuaalisiin pakkokeinoihin. Rikosprosesseja säätelee pakkokeinolaki, joka on tullut voimaan vuonna 2014. Pakkokeinolla tarkoitetaan keinoja, jolla esitutkintaviranomainen tarvittaessa fyysistä pakkoa käyttäen puuttuu yksilön lailla suojattuihin oikeushyviin. Pakkokeinoilla pyritään turvaamaan rikosprosessin häiriötön kulku ja saattamaan se aineellisesti oikeaan tulokseen. Pakkokeinojen käyttö vaatii, että on tehty rikos tai epäillä rikoksen tapahtuneen. Rikosprosessuaalisesti pakkokeinot tähtäävät siihen, että epäillyn pakeneminen estetään, todisteita kerätään, rikollisen toiminnan jatkaminen estetään tai rikoshyöty otetaan pois tai rikoksella aiheutettujen vahinkojen korvausten suorittaminen varmistetaan. Pakkokeinot ovat siis keinoja, joita suorittaakseen esitutkintaviranomainen tarvittaessa

käyttää jopa voimakeinoja. Takavarikon osalta puututaan perustuslailliseen oikeuteen omaisuuden suojasta. (Tolvanen ym. 2011, 183–185.)

Pakkokeinojen käyttöön liittyy olennaisesti näyttökynnykset, jotka liittyvät myös todennäköisyyksiin. Pakkokeinolaissa on kolme eri tasoista näyttökynnystä, jotka ovat 1) ”on syytä olettaa” ja ”on syytä epäillä” 2) ”on todennäköistä” ja ”todennäköisin syin epäilty” 3) ”erittäin painavin perustein voidaan olettaa”. Tolvasen ja Kukkosen (2011, 187) mukaan Halijoki (2001) on määritellyt alimmaisen tason täyttyvän silloin, kun objektiivisen tarkkailijan on esitetyn näytön perusteella syytä uskoa epäillyn tehneen rikoksen.

Pakkokeinolaissa on säädetty yleiset periaatteet, jotka säätelevät kaikkea lain käyttöä. Nämä yleiset periaatteet ovat suhteellisuusperiaate, vähimmän haitan periaate ja hienotunteisuusperiaate. Kaikessa toiminnassa on otettava huomioon nämä periaatteet. (PKL 806/2011, 1:2 – 4 §.)

Tiivistettynä takavarikko tarkoittaa sitä, että viranomainen voi ottaa pakkokeinolain perusteella haltuun tietyn edellytyksin määrätyn esineen, omaisuuden tai asiakirjan. Mahdollista on myös ottaa omaisuus eroon omistajansa määräysoikeudesta, vaikka omaisuus jääkin fyysisesti omistajansa haltuun. Takavarikoitava esine, omaisuus tai asiakirja voi olla laadultaan mitä vaan puukosta tietokoneen dataan.

Case ”Kuumaa kamaa”

Seuraava tarina havainnollistaa takavarikkoprosessia. Tarina ei perustu suoraan tositahtumiin, mutta siinä on viitteitä tosielämästä.

Oli synkkä ja myrskyinen yö. Kokenut omaisuusrikollinen Ville Väätäjä oli lähtenyt yön pimetessä tekemään murtokeikkoja. Ville oli käynyt murtautumassa muutamaan kesämökkiin ja poistunut paikalta autollaan. Ville oli oppinut vankilassa, että omassa kämpässä ei kannattaisi kauaa saalista säilyttää, vaan saalis kannattaisi viedä kätköön muualle. Ville oli matkalla kätköpaikalleen, kun häntä vastaan ajoi poliisiauto. Ville säikähti ja jatkoi matkaansa rauhallisesti ajaen. Poliisipartio tunnisti Villen käyttämän auton ja kääntyi perään, sillä poliisit muistelivat, että Villellä ei olisi ajokorttia ja hän saattoi välillä ajaa erilaisten päihteiden vaikutuksen alaisena. Poliisit näyttivät Villelle

pysäytysmerkkiä, ja hetken epäröityään Ville pysähtyi. Poliisin lähestyessä Villen autoa Ville huomasi, että hänen mökiltä varastamansa haulikko sojotti takapenkillä piippu pystyssä. ”Hitto, tuon jos ne huomaavat jään kiinni...” ajatteli Ville ja kurkotti takapenkille ja rupesi hätäisesti peittelemään haulikkoa. Samassa poliisin taskulam-pun valokeila osui Villeen ja Ville hypähti nopeasti istumaan paikalleen. Ville istui hermostuneesti paikallaan ja avasi poliisille ikkunan. Villellä kävi monet ajatukset mielessä, mutta hän päätti jäädä kuitenkin rauhallisesti paikalleen istumaan.

”Poliisista iltaa. Pidä Ville kädet ratissa. Mistäs olet tulossa ja mitä oot puuhastellut?” tokaisi poliisi.

”Tuolta olen tulossa kaverin luota kalasta. Käytiin tuolla yhdellä mökillä kalastele-massa.” sanoi Ville.

”Mitäs sinä tuonne takapenkille piilotit?” ja samalla poliisi valaisi takapenkkiä havai-ten haulikon perää muistuttavan esineen viltin alla.

”Nouse Ville ulos autosta.” poliisi tokaisi.

Poliisit ottivat Villen kiinni ja laittoivat poliisiauton takatilaan. Turvallisuustarkastusta tehdessä Villen taskusta löytyi lompakko, jossa oli Matti Möttösen ajokortti ja muita papereita. Poliisit soittivat päivystävälle komisariolle ja kertoivat, että he olivat py-säyttäneet ajokortittoman Ville Väätäjän, jonka auton takapenkillä poliisit olivat nähneet sekalaisessa tavarakasassa mahdollisesti rinnakkaispiippuisen haulikon. Li-säksi Villellä oli ollut toisen henkilön lompakko sisältöineen hallussa. Villellä ei ollut minkäänlaisia ampuma-aselupia. Poliisi kertoi havainneensa piiput aluksi, ja myö-hemmin Villen peittäessä piiput oli perä jäänyt paistamaan hieman näkyville. Päivys-tävä komisario määräsi, että Villen käyttämään autoon suoritetaan paikanetsintä pakkokeinolain perusteella ja Villeä epäillään ampuma-aserikoksesta ja hänet ote-taan kiinni.

Poliisit kertoivat Vилlelle tämän olevan kiinniotettu ja kertoivat hänelle hänen oikeuk-sistaan ja velvollisuuksistaan. Vилlelle kerrottiin mahdollisuudesta olla läsnä etsin-nässä, mutta Ville sanoi poliiseille, että hän istuu mieluummin sateen suojassa poliisi-autossa kuin seuraa sateessa etsintää. Poliisit aloittivat etsinnän ja löysivät viltin alta

lataamattoman rinnakkaispiippuisen haulikon. Viltin alle oli kätkeyty myös sorkkarauta, jossa oli tuoreen oloista maalia pinnassa. Viltin alla oli lisäksi erilaisia työkaluja, matkapuhelin ja televisio. Kuljettajan penkin vierestä poliisit löysivät vähäisen määrän epäiltyä huumausainetta. Poliisit kysyivät Villeltä asiasta, ja tämä ei halunnut kertoa tässä vaiheessa mitään. Päivystävä komisario määräsi, että omaisuudet takavarikoidaan, sillä oli syytä epäillä niitä varastetuiksi. Ville ja autossa olleet tavarat kuljettiin poliisiasemalle.

Seuraavana päivänä poliisille selvisi, että Villen autosta löytynyt haulikon omistaisi sarjanumeron perusteella Pekka Möttönen. Poliisit soittivat Möttöselle, joka kertoi, että oli juuri havainnut, että hänen omistamalleen mökille oli murtauduttu ja mökiltä oli varastettu siellä tilapäisessä säilytyksessä ollut haulikko. Poliisit menivät paikalle ja suorittivat teknistä tutkintaa paikalla. Mökin väri täsmäsi Villen sorkkaraudassa olleeseen maalijäämään ja jälki näytti alustavasti sorkkaraudan tekemäksi. Muu tekninen tutkimus vahvisti poliisien epäilyksiä siitä, että viime yönä kiinniotettu Ville olisi tehnyt tämän murron.

Ville tajusi, että hänen on turha kiistää mökkimurtoa ja hän pääsisi vähemmällä, kun myöntäisi teon. Kuulusteluissa Ville oli vaitonainen muusta omaisuudesta ja kertoi, että mikään omaisuus ei olisi hänen. Ville kertoi, että hänen autoaan oli lainannut väkivallalla kaveritkin, joiden nimiä hän ei halunnut kertoa. Omaisuuksia Ville ei halunnut ottaa omiin nimiinsä, sillä juttujen selvityksessä tulisi hänelle myös tuomiot. Ville vaikutti oikeasti siltä, että hän ei välttämättä tietäisi mitään muusta omaisuudesta ja hänen kertomansa tarina kavereistaan vaikutti uskottavalta. Poliisit yrittivät etsiä tietojärjestelmistään Villen autosta löytynyttä omaisuutta, mutta eivät löytäneet.

Jutun tutkinnanjohtajana toiminut komisario teki päätöksen omaisuuksien osalta. Haulikko palautettiin Möttöselle. Villen käyttämä sorkkarauta takavarikoitiin tekovälineenä ja siirtyy aikanaan syyttäjälle vaadittavaksi valtiolle. Epäilty huumausaine hävitettiin huumausainelain nojalla.

Television ja matkapuhelimen osalta komisario teki päätöksen käyttää kuulutusmenettelyä. Näiden tavaroiden osalta case jatkuu kuulutusmenettelykohdassa.

3.2 Haltuunotto ja takavarikointi

Poliisi voi takavarikoida esineen, omaisuuden tai asiakirjan pakkokeinolain perusteella. Tällöin poliisilla on syytä epäillä, että takavarikoitava esine, omaisuus tai asiakirja voi olla todisteena rikosasiassa tai se on viety rikoksella joltakulta tai tuomioistuimien tulee sen tuomitsemaan valtiolle menetetyksi. Lähtökohtana on, että poliisi epäilee rikoksen tehdyn tai poliisilla on syytä olettaa rikoksen tapahtuneen. Tällöin voidaan omaisuutta takavarikoida, vaikka vasta tutkitaan sitä, onko rikosta tapahtunut. Takavarikkoon voidaan ottaa muulta kuin omaisuuden varsinaiselta omistajalta myös siltä, kenen hallussa omaisuus on. "Isännättömän" omaisuuden, kuten maastoon kätketyn omaisuuden, voi poliisi myös ottaa haltuun ja takavarikoida. (PKL 806/2011, 7:1.)

Päätöksen takavarikoinnista tekee esitutkinnan aikana pääsääntöisesti pidättämiseen oikeutettu virkamies, joka toimii kyseisen jutun tutkinnanjohtajana. Syytettä käsitellessä tuomioistuin saa päättää takavarikosta. (PKL 806/2011, 7:7). Mahdollista on myös, että pidättämiseen oikeutettu virkamies vielä esitutkinnan päätyttyä tekee palautuspäätöksen hallussa olevalle takavarikoidulle omaisuudelle, vaikka asian käsittely olisikin siirtynyt jo syyttäjälle (PKL 806/2011, 7:17).

Pakkokeinolain mukaan kuitenkin poliisimies voi ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräystäkin ottaa haltuunsa rikoksesta epäillyn kiinnioton tai etsinnän yhteydessä esineen, omaisuuden tai asiakirjan takavarikoimista tai jäljentämistä varten. Haltuunottamisesta on kuitenkin viipymättä ilmoitettava pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle, joka päättää, otetaanko haltuunotettu omaisuus takavarikkoon tai jäljennetäänkö se. Vaihtoehtona on myös, että pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää, että takavarikkoa ei tehdä ja omaisuus palautetaan välittömästi omistajalleen. Poliisimies voi myös arvioida, että mikäli takavarikoimisen tai jäljentämisen edellytykset eivät täyty voi hän palauttaa haltuun otetun omaisuuden välittömästi takaisin. (Rantaeskola 2014, 170.)

Poliisin haltuun tulee myös omaisuutta löytötavaran muodossa. Löytötavarylain (778/1988) 16 § käsittelee takavarikoitua löytötavaraa. Mikäli löytötavara takavarikoidaan pakkokeinolain perusteella, eikä omistaja nouda esinettä kolmen kuukauden määräajassa ilmoituksesta huolimatta, omistusoikeus siirtyy silloin

löytäjälle (Löytötavaralaki 778/1988, 16 §). Myös löytötavaralaisissa on samaisessa pykälässä viitattu, että mikäli tavarantoimittajan omistaja ei ole tiedossa, tulee asiassa menetellä pakkokeinolain 7 luvun 23 §:ssä säädetyllä tavalla (Löytötavaralaki 778/1988, 16 §). Tässä tapauksessa on toimitettava tavara kuulutusprosessiin ja sitä kautta vielä yritettävä löytää tavaralle omistaja. Mikäli kuitenkin omistajaa ei löydy kuulutuksenkaan kautta, tulevat vaihtoehtoisiksi valtiolle käyttöön, myynti tai hävitys.

3.3 Takavarikoidun omaisuuden hallinnointi ja säilyttäminen

Pakkokeinolain 7 luvun 13 pykälän mukaan takavarikon toimittajan on otettava takavarikoitu esine, omaisuus tai asiakirja haltuunsa tai pantava se varmaan säilöön. Samassa pykälässä todetaan myös, että omaisuutta on säilytettävä siten, että se ei muutu ja sitä on hoidettava asianmukaisesti. Takavarikoituun omaisuuteen saadaan tehdä kokeita, mikäli ne ovat rikosasian selvittämiseksi tarpeellisia. Tällaisia kokeita ovat esimerkiksi sormenjälkitutkimukset. Mikäli takavarikoitu omaisuus on pilaantuvaa, häviää pian tai on arvoltaan nopeasti alentuva tai on hyvin kallis säilyttää, voi poliisi määrätä poliisipiirin päällikkö tai poliisin valtakunnallisen yksikön päällikkö määrätä omaisuuden heti myytäväksi. (Rantaeskola 2014, 179–181.)

Takavarikoidun esineen säilytys ja sen huolehtimisvelvollisuus säilyvät koko oikeusprosessin ajan poliisilla, vaikka asian käsittely etenee syyttäjälle ja tuomioistuimeen. Syyttäjän ja tuomioistuimen täytäntöönpanokelpoiset takavarikkoa koskevat päätökset tulevat joko suoraan poliisille tai oikeusrekisterikeskuksen kautta. Poliisin tehtävä on toimeenpanna päätökset. (Sakko TPL 672/2002, 4:38.)

3.4 Päätökset, menettämisseuraamus ja täytäntöönpano

Pakkokeinolain mukaan takavarikko on kumottava mahdollisimman pian, mikäli sen tarvetta ei enää ole. Tällä tarkoitetaan sitä, että takavarikoidun omaisuuden elinkaaren aikana takavarikon edellytyksiä täytyy tarkastaa. Mikäli ei ole enää edellytyksiä takavarikon voimassa pitämiseen tai se ei ole enää tutkinnassa tarpeen tulee takavarikko kumota. (PKL 806/2011, 7:14.)

Takavarikon kumoamiseen liittyy myös aikamääreitä eli neljän kuukauden aikajakso alkaa siitä, kun pidättämiseen oikeutettu virkamies tekee päätöksen takavarikon

aloittamisesta. Neljän kuukauden kuluttua takavarikko vanhenee, jollei syytettä ole nostettu (jolloin vanheneminen lakkaa) tai jollei siihen ole haettu jatkoaikaa käräjäoikeudelta. Käräjäoikeus voi pidentää neljän kuukauden määräaikaa enintään neljäksi kuukaudeksi kerrallaan. Takavarikoidun omaisuuden jatkoaika ei tulisi olla kohtuuton ajatellen takavarikoidun omaisuuden omistajaa. Luonnollisesti takavarikoinnin edellytykset tulee olla voimassa. Takavarikoidun omaisuuden omistajalle annetaan mahdollisuus lausua takavarikon jatkamisesta. Poikkeuksellisissa takavarikoissa eli esim. takavarikoidun omaisuuden hallussapito on kiellettyä, voi käräjäoikeus päättää myös pitemmästä jatkoajasta eli vuodesta toistaiseksi olevaan. (PKL 806/2011, 7:14.)

Kun pidättämiseen oikeutettu virkamies esitutinnan aikana tekee päätöksen kuuluttamisesta, kumoaa hän samanaikaisesti takavarikon. Kumottuun takavarikkoon ei tarvitse hakea enää jatkoaikaa, vaikka neljän kuukauden määräaika ylittyisikin. Myöhemmin käsitellään tarkemmin kuulutusprosessin eri vaiheet. Esitutinnan valmistuttua asian käsittely siirtyy syyttäjälle. Mikäli rikosasiassa on vielä avoimia takavarikoita, siirtyy vastuu niiden käsittelystä syyttäjälle (ETL 806/2011, 10:2). Mikäli syyttäjä tekee syyttämättä jättämispäätöksen, hänen tulee päätöksessään huomioida, mitä takavarikoidulle omaisuudelle tehdään. Samoin, jos syyttäjä katsoo, että hän ei haastehakemuksessaan vaadi takavarikoidulle omaisuudelle mitään. Palautetaanko se omistajalle, hävitetäänkö vai menetetäänkö valtiolle. Syyttäjä voi myös päättää asian viittaamalla pakkokeinolain 7 luvun 23 pykälään ja siirtää asian kuulutettavaksi poliisin toimesta. Käytännössä tämä tapahtuu niin, että poliisin saatua syyttäjän syyttämättä jättämispäätöksen, kirjaa sen PATJAan saman lailla kuin poliisin päätöksenkin. (Kaakinen, 2017.)

Tuomioistuinkäsittelyssä syyttäjän rooli takavarikoidun omaisuuden suhteen on vaatia tuomioistuinta lausumaan asiasta (PKL 806/2011, 7:17). Mikäli syyttäjä ei näin tee, tuomioistuin ei myöskään asiasta lausu. Takavarikot jäävät siten avoimeksi ja niihin on poliisin haettava ratkaisutietoa syyttäjältä. Kuten aiemmin on todettu, takavarikoiden hallinnointi on poliisin vastuulla, vaikka toinen viranomainen olisikin asiaa käsittelevänä viranomaisena. Tuomioistuin voi myös määrätä asian kuulutettavaksi viittaamalla samaan pakkokeinolain 7 luvun 23 pykälään. Tuomioistuimen päätös tulee poliisille tiedoksi oikeusrekisterikeskuksen kautta ja kirjataan taas PATJAan kuten syyttäjän päätös. Olipa lopetuspäätöksen tekijä siis poliisi, syyttäjä tai tuomioistuin

niin päätösten kirjaaminen poliisiasiain tietojärjestelmään ja takavarikoidun omaisuuden konkreettinen hallinnointi eli säilyttäminen, palauttaminen, hävittäminen, valtion käyttöön ottaminen ja kuulutustoimenpiteiden teko kuuluvat poliisille. (Kaakinen, 2017.)

Menettämisseuraamus ja täytäntöönpano

Rikoslain 10 luku käsittelee menettämisseuraamusta teosta, joka laissa on säädetty rangaistavaksi eli rikoksesta. Menettämisseuraamuksella eli konfiskaatiolla tarkoitetaan yleensä rikoksen johdosta tapahtuvaa omaisuuden korvauksetonta menettämistä valtiolle (RL 39/1889, 10:1). Menettämisseuraamus ei ole rangaistus vaan se on turvaamistoimi, jonka tarkoituksena on ehkäistä rikosten tekemistä tai rikoksesta hyötymistä (HE 4/2016).

Suomen perustuslain mukaan jokaisella on omaisuuden suoja (PeL 1999, 15:1) ja jokaisen omaisuus on siis turvattu. Menettämisseuraamus voi kohdistua vain sellaiseen omaisuuteen, joka on rikoksella hankittu tai jonka alkuperää on perusteltu syy epäillä tällaiseksi (PeVL 33/2000 vp, 2).

Menettämisseuraamuksen kohteet on eritelty yleensä esine- ja arvokonfiskaatioon. Esinekonfiskaatio koskee määrättyyn esineeseen tai muuhun omaisuuteen kohdistuvaa konfiskaatiota. Arvokonfiskaatiolla taas tarkoitetaan sitä, että tuomittu määrätään maksamaan tietty rahasumma valtiolle. (Laitinen 2015, 17-18.) Kuulutusmenetelyyn ei voi sisältyä muuta kuin esinekonfiskaation kautta tullutta omaisuutta.

Laki sakon täytäntöönpanosta (672/2002) määrittelee poliisin vastuulle menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon eli poliisi on toimivaltainen viranomainen, jolta oikeusrekisterikeskus hakee menettämisseuraamuksen täytäntöönpanoa (Rantaeskola 2014, 180). Rahaan tai omaisuuteen kohdistuvasta menettämisseuraamuksesta säädetään sakon täytäntöönpanolaissa (672/2002) ja valtioneuvoston asetuksella (789/2002).

3.5 Omistajaoikeuden selvittäminen poliisin toimesta

Omaisuuden alkuperän selvittämiseen on poliisilla käytössään erilaisia keinoja. Osa näistä keinoista koskevat poliisin teknisiä- ja taktisia menetelmiä, jotka ovat salassa

pidettäviä. Tässä työssä emme käsittele laajemmin muita keinoja, sillä tämä johtaisi siihen, että työn julkisuutta pitäisi rajata.

Yleisellä tasolla pääsääntöiset keinot omaisuuden omistajan selvittämiseksi ovat omaisuudesta tunnisteiden etsiminen, kuulustelujen suorittaminen ja erilaiset tietokantahaut. Näitä keinoja on käsitelty myös asiaan liittyvissä oikeustapauksissa.

4 Kuulutusmenettely

4.1 Yleistä kuulutusmenettelystä

Kuuluttaminen on yleisenä käsitteenä varsin laaja ja se sisältää monta merkitystä riippuen siitä, mitä asiaa kuulutetaan. Viranomaisten kuulutus voi olla esim. kuulutus vireilletulleesta hakemuksesta tai asian päätöksestä. Mahdollisia ovat myös kuulutukset, joilla etsitään asiaan kuuluvia henkilöitä ilmoittautumaan tai kuten tämä pakkokeinolain mukainen kuuluttaminen eli kuuluttamalla etsitään henkilöä, jolla on oikeus johonkin asiaan. Kuulutuksilla yleensä pyritään saamaan asia henkilöiden tietoon, kenen oikeutta tai velvollisuutta kyseessä oleva asia koskee. Tässä opinnäytetyössä keskitytään kuuluttamiseen, mikä suoritetaan poliisin pakkokeinolain mukaisesti takavarikoimaan omaisuuteen, jolle ei ole omistajaa tiedossa.

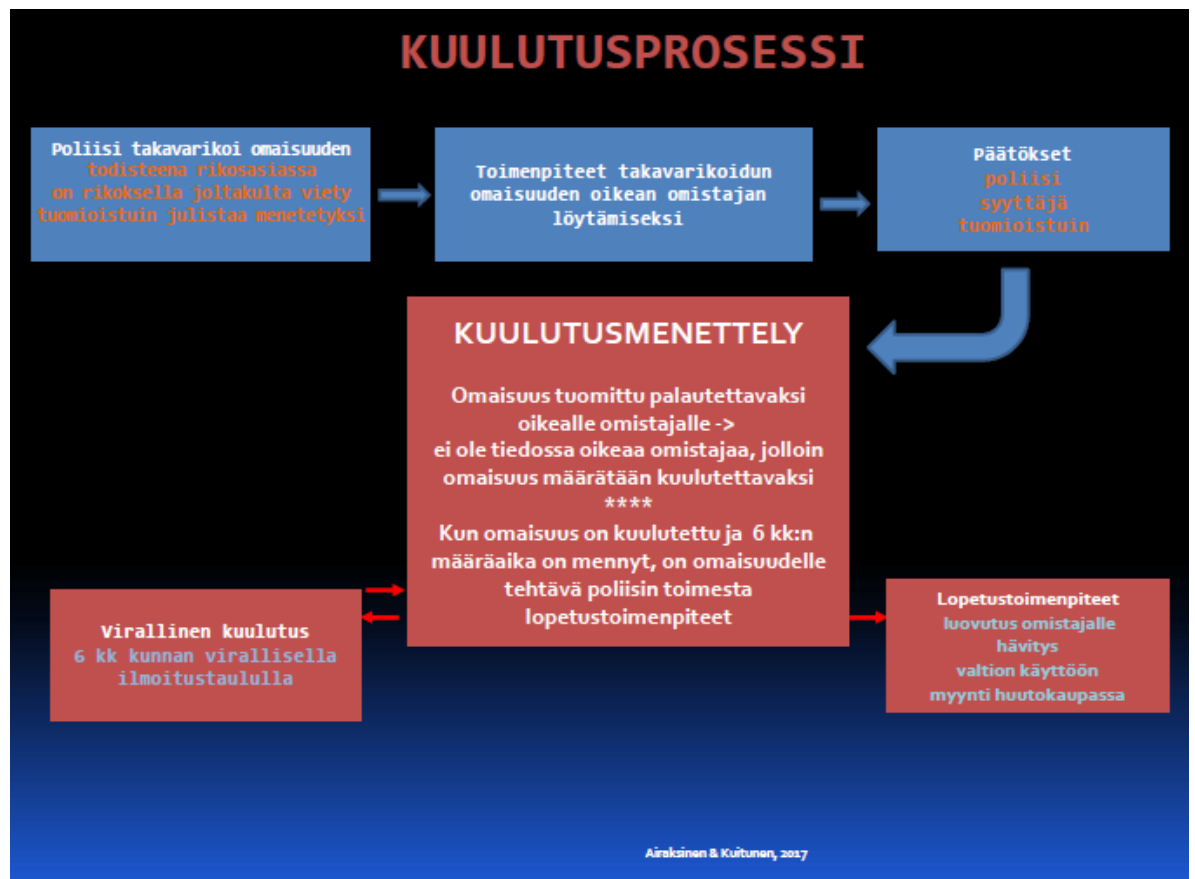
Kuulutuslakiin liittyvä soveltamisala on laaja ja se on yleislaki, jonka tarkoitus on säätää julkisista kuulutuksista (KuulL 34/1925). Lain tarkoitus on saattaa kuuluttamalla yleisesti lakien, asetusten, säädösten ja päätösten tiedot mahdollisimman laajasti kaikkien tietoon (HE 12/1924 vp). Kuulutuslaki on myös menettelylaki, jossa määritellään tiedon annon toteutus konkreettisesti. Erityslainsäädäntö (mm. pakkokeinolaki 806/2011, 7:23:4) määrittelee puolestaan sen, että jokin tieto annetaan yleisesti tietoon kuuluttamalla (Arviomuistio julkisista kuulutuksista annetun lain 34/1925 uudistamistarpeista, 3).

Kuulutuslain mukaan kunnanhallitus on velvollinen huolehtimaan kuulutustehtävän hoitamisesta (KuulL 34/1925, 4 §). Kunnan on hankittava ja pidettävä kunnossa riittävän monta virallista ilmoitustaulua kuin tarve vaatii (KuulL 34/1925, 7 §).

Ilmoitustaulut on sijoitettava kunnan virastotaloon tai muutoin sopivaan paikkaan, johon virka-aikana on väestöllä vapaa pääsy (KuulL 34/1925, 3 §).

Tarkemmat ohjeet kuulutuksista annetaan asetuksessa julkisista kuulutuksista annetun lain soveltamisesta (A Kuulutuksista 36/1925). Asetuksella säädetään käytännön asioista eli mm. siitä, että ilmoitustaulun tulee olla suojattuna lasilla tai sopivalla ristikolla sekä sen on oltava lukittu (A Kuulutuksista 36/1925, 1 §). Asetuksen 2 §:ssä on mainittu, että ilmoitukset tulisi ryhmitellä sopiviin ryhmiin ja mahdollisesti myös alaryhmiin, esim. valtion viranomaisten kuulutukset.

Kuulutusprosessista on tehty alla oleva kaavio selventämään prosessia.

Kuvio 1. Kaavio kuulutusprosessista

4.2 Päätös kuulutusmenettelyn käytöstä

Poliisi pyrkii ensin löytämään mahdollisuuksien mukaan takavarikoidun omistajattoman omaisuuden oikean omistajan. Mikäli omistajaa ei löydy, eikä omaisuutta voi käsitellä löytätavarana, poliisi kuuluttaa omaisuuden. (PKL 806/2011, 7:23:4.)

Poliisin suorittama esitutkinnan siitä koostetaan esitutkintapöytäkirja (ETL 805/2011, 6 §). Esitutkintapöytäkirja toimitetaan syyttäjälle, jotta hän voi esitutkinta-aineiston perusteella tehdä syyteharkinnan (ROL 689/1997, 1:2). Esitutkintapöytäkirjassa voi olla avoimia takavarikoita ja ne voivat olla rikoksen tekovälineitä, todisteena rikoksesta tai rikoksella joltakin vietyjä (PKL 806/2011, 7:1). Syyttäjän tulee ottaa kantaa avoimiin takavarikoihin eli tehdessään esim. syyttämättä jättämispäätöksen (ROL 689/1997, 6a-7 §), tulee hänen lausua mitä takavarikoidulle omaisuudelle tulee tehdä. Omaisuus voidaan syyttäjän päätöksellä palauttaa omistajalle, hävittää tai menettää valtiolle. Syyttäjä voi myös lausua, että takavarikoitu omaisuus tulee palauttaa sille, joka sen omistaa tai jos tämä ei ole tiedossa, omaisuudelle tulee tehdä kuten pakkokeinolain 7 -luvun 23 §:ssä määrätään (PKL 806/2011, 7:23:4). Tällaisen syyttäjän päätöksen perusteella omaisuus kuulutetaan, koska oikea omistaja ei ole tiedossa. Syyttäjä voi myös tehdessään haastehakemuksen tuomioistuimelle vaatia takavarikoidulle omaisuudelle esim. valtiolle menettämistä (ROL 689/1997, 5:3). Huomioitavaa on se, että tuomioistuin ei lausu takavarikosta mitään ellei syyttäjä kohdistaa siihen vaatimusta.

Tuomioistuin voi päättää takavarikoidusta omaisuudesta, mutta vain mikäli syyttäjä on hakenut menettämisseuraamusta (ROL 689/1997, 5:3). Tuomioistuin voi kuitenkin itsenäisesti päättää, mitä takavarikoidulle omaisuudelle tehdään. Tuomioistuin voi siten myös päätyä ratkaisemaan takavarikoidun omaisuuden sillä, että määrää omaisuuden palautettavaksi oikealle omistajalle. Lisäehtona on, jos palautettavan omaisuuden omistaja ei ole poliisin tiedossa, on meneteltävä pakkokeinolain 7-luvun 23 §:n 4 -kohdan mukaisesti.

Mikäli kaksi tai useampi vaatii omaisuutta itselleen syyteasian käsittelyn yhteydessä, on tuomioistuimen määrättävä, että asia käsitellään erikseen riita-asiain oikeudenkäynnistä säädetyllä tavalla. Tuomioistuin määrittelee ajan, jonka kuluessa kanne on

nostettava. Tuomioistuin voi joissakin tapauksissa käsitellä asian myös syyteasian yhteydessä, lähinnä silloin kun käsittely ei pidennä syyteasian käsittelyä. (PKL 806/2011, 7:23:1.)

4.3 Julkinen kuulutus ja sen toteutus

Julkisella kuulutuksella poliisi pyrkii löytämään omistajan takavarikoimalleen omaisuudelle ja palauttamaan omaisuuden oikealle omistajalle (PKL 806/2011, 7:23). Julkisen kuulutuksen toteutuksessa käytetään kuulutuslain (KuUL 34/1925) mukaisia keinoja.

Poliisin vastuulle kuuluu kuulutusmenettelyn käytännön järjestelyt. Pakkokeinolakiin on kirjattu, että poliisihallitus antaa tarkemmat määräykset kuuluttamisesta (PKL 806/2011, 7:23:4). Kuten aiemmin on jo todettu, poliisihallitus ei ole antanut kuuluttamisesta tarkempia ohjeita, ainoastaan viitannut voimassa olevaan kuulutuslakiin (KuUL 34/1925). Näin ollen tämän ja seuraavan kappaleen tiedot on kirjattu Sisä-Suomen poliisilaitoksen Jyväskylän poliisiaseman kuulutusprosessin toteutuksen mukaisesti. Lähteenä on käytetty pääosin osallistuvaa havainnointia ja teoreettinen pohja on siinä prosessin osuudessa, joka on lähtöisin kuulutuslaista tai -asetuksesta ja pakkokeinolaista.

Kuulutusmenettelyn toteutus

Kun päätös kuulutusmenettelystä on tehty ja asia on kirjattu ko. omaisuuden kohdalle poliisin tietojärjestelmään, odottaa omaisuus takavarikkotilassa kuulutuslistan ajamista. Kuulutuslista ajetaan pääsääntöisesti kahdesti vuodessa ja sen ajaa Sisä-Suomen poliisilaitoksen Tampereen pääpoliisiasemalla tutkintasihteerin. Kuulutuslistalle tulostuu kaikki ne esineet, jotka on merkitty kuulutettaviksi Sisä-Suomen poliisilaitoksen toimipisteissä. Tutkintasihteerin toimittaa listan Tampereen kaupungin viralliselle ilmoitustaululle (KuUL 34/1925, 3 §). Hän toimittaa listan myös Jyväskylän poliisiasemalle.

Jyväskylän poliisiasemalla kuulutuslista laitetaan viralliselle ilmoitustaululle poliisiaseman alakertaan. Kuulutustulosten kuuluisi olla kunnan ilmoitustaululla (KuUL 34/1925, 3 §), mutta tässä tapauksessa Jyväskylän poliisiaseman arkistonhoitaja oli neuvotellut asian Jyväskylän kaupungin lakimiehen kanssa.

Pääpoliisiasema on Tampereella ja siellä toimitetaan kuulutuslista Tampereen kaupungin viralliselle ilmoitustaululle, joten Jyväskylässä kuulutuslista voi siten olla hieman epävirallisemmin poliisiaseman virallisella ilmoitustaululla.

Virallisella ilmoitustaululla oleva kuulutuslista on tarkoitettu kaikkien nähtäväksi ja sitä voi käydä katsomassa Jyväskylän poliisiaseman aukioloaikoina. Kuulutuslista sisältää tietoa omistajattomasta omaisuudesta. Listalta näkyy esinelaji, merkki/määrä, rikosilmoitusnumero (Sisä-Suomen pl:n koodi 5680/R/xxx/vuosi) ja minkä pakkokeinon kautta esine on poliisille tullut (esim. paikanetsinnän yhteydessä).

Kuvio 2 on 25.09.2017 Jyväskylän poliisiasemalla esille laitetusta kuulutuslistasta.

Kuulutuslista on kuusi kuukautta virallisella ilmoitustaululla (PKL 806/2011, 7:23:4).

Kyseessä oleva kuulutuslista otetaan siten pois ilmoitustaululta 26.3.2018.

SISÄ-SUOMEN POLIISILAITOS		KUULUTUS	SIVU 1 (12)
		25.09.2017	
Kuuluttaja:	SISÄ-SUOMEN POLIISILAITOS		
	25.09.2017		
<p>Koska omistajia tai tavaran hallintaan oikeutettuja henkilöitä ei ole tavattu eikä heidän olinpaikastaan ole tietoa, niin kehoitetaan heitä kuuden (6) kuukauden kuluessa tästä kuuluttamisesta ilmoittautumaan kuuluttajalle uhalla, että he muuten menettävät oikeutensa tavaraan (Pakkokeinolaki 7:23,4):</p> <p>Polisin toimesta on takavarikoitu seuraava irtain omaisuus:</p>			
Eselaji:	NAULAIN	5680/R/35789/17	
Merkki/määrä:	MAKITA AF605 ,1 KPL	KOTIETS+TAKAV, PÖYTÄK 2	
Eselaji:	AUTOSTEREO	5680/R/35789/17	
Merkki/määrä:	BLAUPUNKT SANTACRUZ MP34 ,1 KPL	KOTIETS+TAKAV, PÖYTÄK 2	
Eselaji:	MOOTTORISAHA	5680/R/33482/17	
Merkki/määrä:	STIHL MS170 ,1 KPL	PAIKANETSINTÄ, PÖYTÄK 1	
Eselaji:	MOOTTORISAHA	5680/R/33482/17	
Merkki/määrä:	STIHL MS261C ,3 KPL	PAIKANETSINTÄ, PÖYTÄK 1	
Eselaji:	PUUTARHATYÖKALUT	5680/R/58224/17	
Merkki/määrä:	HYUNDAI ,1 KPL	TAKAVARIKKO, PÖYTÄKIRJA 1	
Eselaji:	POLKUPYÖRÄ	5680/R/16402/17	
Merkki/määrä:	CRESCENT COMFORT GEOMETRY CCG ,1 KPL	KOTIETS+TAKAV, PÖYTÄK 1	
Eselaji:	POLKUPYÖRÄ	5680/R/55647/17	
Merkki/määrä:	NISHIKI BIGFOOT ,1 KPL	TAKAVARIKKO, PÖYTÄKIRJA 1	
Eselaji:	POLKUPYÖRÄ	5680/R/23946/17	
Merkki/määrä:	FELT ,1 KPL	TAKAVARIKKO, PÖYTÄKIRJA 1	
Eselaji:	POLKUPYÖRÄ	5680/R/51378/17	

Kuvio 2. Sisä-Suomen poliisilaitoksen kuulutuslista

Kuuden kuukauden aikana, jona kuulutuslista on virallisella ilmoitustaululla, tulisi takavarikoidun omistajattoman omaisuuden siis kohdata oikea omistajansa (PKL 806/2011, 7:23). Ajallisesti esine voi tulla kuulutetuksi vuosienkin jälkeen eli ei ole mitään tiettyä aika-arviota, milloin omaisuus tulee kuulutuslistalle.

4.4 Kuulutuksen loppumisen jälkeiset toimenpiteet

Tämän kappaleen tiedot, kuten edellisenkin on kirjattu Sisä-Suomen poliisilaitoksen Jyväskylän poliisiaseman kuulutusprosessin toteutuksen mukaisesti. Lähteenä on käytetty osallistuvaa havainnointia, kuten edellisessä kappaleessakin.

Kuuluttamisen jälkeiset toimenpiteet alkavat poliisin puolella siitä, kun kunnan virallisen ilmoitustaulun hoitaja palauttaa kuuden kuukauden jälkeen kuulutuslistan takaisin poliisille (PKL 806/2011, 7:23:4).

Palautuksen jälkeen poliisin puolella asiaa hoitava henkilö tarkastaa vielä kerran, olisiko yksilöidyille tavaroille mahdollista löytää poliisin tietojärjestelmästä vastaavuutta. Mikäli ei edelleenkään löydy omistajaa omaisuudelle, omaisuudelle määritellään arvo ja mikäli omaisuutta ei pystytä arvioimaan, pyydetään asiantuntijan arviota omaisuudesta.

Vähäarvoisena esineenä voidaan pitää löytötavaralaissakin mainittua alle kahdenkymmenen euron arvoinen tavara (Löytötavaralaki 778/1988, 1:3). Kuitenkin useammasta vähäarvoisesta tavarasta voidaan tehdä huutokauppaan sekalaisia tavaroita sisältäviä nk. yllätyslaatikoita.

Mikäli tavara on huonokuntoinen, likainen, verinen tms. se hävitetään asianmukaisesti. Samoin hävitetään muistilliset kuulutetut takavarikoidut tavarat, ja niiden osalta on poliisihallitus antanut sisäisen ohjeen täydentämään löytötavaralain 18 §:n luetteloa (Löytötavaralaki 778/1988).

Valtion käyttöön voidaan ottaa kuulutettua omaisuutta kuulutuksen jälkeen. Valtion käyttöön otettaessa tavaraa, tulee harkita mitä tavaroita voidaan yleensä ottaa ja asiasta tulee tehdä erillinen poliisin päätös, jossa perustellaan käyttöön otton tarpeellisuus. Yleisimpiä poliisin käyttöön otetuista kuulutetuista esineistä ovat erilaiset työkalut, koska niitä on helppoin hyödyntää poliisitoimessa, esim. poliisiauton varusteina.

Poliisi voi myös myydä kuulutetun omistajattoman omaisuuden omassa huutokaupassaan. Huutokauppaan liittyviä asioita käsitellään seuraavassa kappaleessa.

Huutokauppa

Poliisi järjestää perinteisesti huutokauppoja ja niissä lähtökohtaisesti myydään löytötavaratoimistosta tullutta tavaraa. Teimme s-postitse tiedustelun poliisihallitukseen siitä, onko olemassa virallista ohjetta tai määräystä poliisin järjestämästä huutokaupasta. Poliisihallitukselta saamamme vastauksen mukaan virallista ohjetta ei ole, poliisilaitokset ovat saaneet vapaasti itse päättää huutokaupan järjestämiseen liittyvistä käytännön asioista.

Yleisimmät poliisin huutokaupassa myydyt esineet ovat löytötavaratoimiston kautta tulevat polkupyörät. Kuulutusten kautta myytäväksi päätyvä omaisuus myydään huutokaupassa.

Huutokauppaan päätyvä myytävä omaisuus ei saa olla sellaista, että niillä olisi jonkinlaista terveys- tai turvallisuusriskiä. Löytötavaralain 18 §:ssä on selvitetty, minkälaista omaisuutta ei voi luovuttaa löytäjälle ja samat lainalaisuudet pätevät myös siinä, mitä voi huutokaupassa myydä (Löytötavaralaki 778/1988).

Tietoja poliisin järjestämistä huutokaupoista löytyy poliisin nettisivuilta www.poliisi.fi. Kuviossa 3 on Keskisuomalainen -lehden kuvituskuva Jyväskylän poliisiaseman perinteisestä huutokaupasta vuodelta 2016 (Hurd, 2016). Myynnissä olivat kuulutusten kautta muun muassa soutuvene.

Kuvio 3. Jyväskylän poliisin huutokauppa 2016

Case ”kuumaa kamaa” jatkuu

Ville Vääntäjältä takavarikoiduille televisiolle ja matkapuhelimelle ei löytynyt poliisin ankaran työn tuloksenakaan omistajaa, joten komisario teki päätöksen niiden kuuluttamisesta. Kuulutuspäätöksen tehtyään, komisario jäi tyytyväisenä odottamaan kuulusmenettelyn tuloksia.

Tutkintasihteeri teki tarvittavat toimenpiteet ja kuuluslista lähti kunnan ilmoitustaululle puoleksi vuodeksi. Kuusi kuukautta meni nopeasti ja kunnan ilmoitustaulun vastaava lähetti kuuluslistan takaisin tutkintasihteerille. Tällä välin ei kukaan ollut tullut kysymään television tai matkapuhelimen perään. Kunnan ilmoitustauluvastavan mukaankaan kukaan ei ollut käynyt pyytämässä, että voisi listaa katsoa.

Kuuluslistan takaisin saatuaan tutkintasihteeri tarkasti vielä kerran tunnisteellisten tavaroiden kohdalta, olisiko poliisiasiantietojärjestelmään tullut lisätietoja ja löytyisikö oikea omistaja. Kummankaan esineen kohdalta ei löytynyt edelleenkään rikosilmoitusta.

Kuulutustavarat otetaan valtion käyttöön, myydään tai hävitetään. Vanhan matkapuhelimen osalta täytyi asiaa tarkastella siitä näkökulmasta, että matkapuhelin muistillisenä tavarana voi sisältää arkaluonteisia tietoja, terveystietoja ja lisäksi siinä voi olla asennettuna sovelluksia, joiden avulla laitetta voi käyttää mm. maksuvälineenä. Matkapuhelimen osalta komisario teki päätöksen, että se hävitetään vähäarvoisena. Television osalta päädyttiin siihen, että myydään se poliisin huutokaupassa.

Perinteinen poliisin järjestämä huutokauppa olikin sopivasti seuraavalla viikolla. Tutkintasihteeri merkitsi television myytäväksi ja toimitti huutokauppatilaan. Huutokaupassa televisiosta saatiin ruhtinaalliset 6 euroa ja se tuloutettiin sitten valtion pohjattomaan kassaan.

4.5 Oikeuskäytäntö

Kuulutusmenettelystä ei ole kovinkaan paljon tuomioistuimen päätöksiä, joilla olisi nk. ennakkopäätöksen rooli. Yksi korkeimman oikeuden tuomio on vuodelta 2010 ja se käsittelee laajalti takavarikoidun omaisuuden omistajuutta (KKO 26:2010). Korkeimman oikeuden ratkaisun lisäksi löytyi apulaisoikeusasiamiehen tekemä ratkaisu 212/4/01. Näiden tapausten lisäksi lähetimme tietopyynnön Keski-Suomen kärjäoikeuteen saadaksemme kuulutusmenettelyyn liittyviä ratkaisuja. Tähän tietopyyntöön emme kuitenkaan saaneet vastausta.

Korkeimman oikeuden ratkaisun 26:2010 tarkastelu

Tapauksessa Vantaan kihlakunnan poliisilaitos oli rikostutkinnan yhteydessä suorittanut takavarikkoja 7.3.2006 A:n hallinnassa olevalla tilalla. Poliisi oli takavarikoinut tilalta erilaisia autotarvikkeita, kuten henkilöautojen osia, autoradioita ja vahvistimia, sillä perusteella, että oli ollut syytä epäillä, että omaisuus olisi ollut joltain varastettu. A oli tuomittu Vantaan kärjäoikeudessa 4.7.2006 ja 10.10.2006 vankeusrangaistukseen omaisuusrikoksista. A:ta ei oltu syytetty rikoksista, jotka liittyivät häneltä 7.3.2006 takavarikoituihin esineisiin, mutta häntä epäiltiin useista erilaisista omaisuusrikoksista. A:n hallusta otettu omaisuus oli kuulutettu poliisin toimesta. Kuulutuksen perusteella omaisuudelle ei oltu löydetty omistajaa.

A oli tehnyt kanteen takavarikon kumoamisesta ja tavaroiden palauttamisesta takaisin hänelle. Valtio vastasi kanteeseen ja vaati kanteen hylkäämistä. Vastineessa poliisi vastasi, että ei pitänyt A:ta esineiden omistajana ja poliisin mukaan esineiden oikea omistaja ei ollut toistaiseksi selvinnyt. Poliisi piti myös yleisen elämäkokemuksen mukaan epäuskottavana, että A:lta takavarikoituja esineitä hankittaisiin normaalin tavara kaupan ja vaihdannan yhteydessä. A oli ollut samaan aikaan epäiltynä useista omaisuusrikoksista.

Ensin kannetta käsiteltiin Vantaan käräjäoikeudessa. A:n vaatimuksena oli, että häneltä takavarikoitu omaisuus palautetaan välittömästi hänelle. Perusteluina tälle vaatimuksena oli se, että poliisi oli keväällä 2006 suorittanut tutkintaa, jonka yhteydessä 7.3.2006 oli takavarikoitu A:n hallinnassa olevalta tilalta omaisuutta. A oli saanut vankeustuomion Vantaan käräjäoikeudessa 4.7.2006 ja 10.10.2006. A:ta ei oltu syytetty rikoksista, jotka olivat koskeneet hänen hallustaan 7.3.2006 takavarikoitua omaisuutta. Takavarikko oli kumottu, mutta omaisuutta ei oltu palautettu A:lle vaan omaisuus oli kuulutettu.

A:n mukaan kaikki hänen hallussa ollut omaisuus ei ollut laittomasti hankittua, vaikka hänet oli tuomittu rangaistuksiin rikoksista. Omistusolettama omaisuudelle tulee vakiintuneesti siitä, että omaisuus on hallinnassa ja tästä muuta väittävä on velvollinen näyttämään asian toteen. A vetosi siis perustuslailliseen omaisuuden suojaan. A kertoi lisäksi kanteessaan, että oli vuosikausia käynyt kauppaa autotarvikkeista ja vaihtanut niitä tuttaviansa kanssa. A:n mukaan tilanne oli myös kohtuutonta sillä perusteella, että toiseen omaisuuserään kohdistunut rikos johti siihen, että kaikki autotarvikkeet otetaan sillä perusteella häneltä pois.

Käräjäoikeus antoi tuomion 26.9.2007, jossa se otti kantaa siihen, että riidatonta oli se, että A:n autotallilta oli takavarikoitu 7.3.2006 omaisuutta. Omaisuus oli takavarikon jälkeen kuulutettu. Vantaan poliisi oli kieltäytynyt luovuttamasta omaisuutta A:lle takaisin, vaikka A:ta ei oltu tuomittu eikä edes syytetty tätä omaisuutta koskien. Kysymys oli siitä, että velvoitetaanko valtio palauttamaan omaisuus A:n hallintaan.

Käräjäoikeuden mukaan joka väittää omistavansa omaisuuden on näytettävä lähtökohtaisesti väite todeksi, mutta toisaalta hallinta luo myös omaisuudesta omistusolettaman. Tapauksessa oli seikkoja, jotka puhuivat vahvasti omistajuutta vastaan.

Näitä seikkoja olivat mm. se, että useimpien esineiden laatu ei vastannut sellaista, mistä normaalisti suoritetaan käytetyn tavaran kauppaa. Esineistä puuttui myös tunteita, jotka olisivat yksilöineet esineitä. Esineistä osa olivat autoradioita ja näistä osasta puuttui etupaneeli ja osasta oli katkaistu johtoja. Kahdessa esineessä, esineet numero 6 ja 16 oli ollut valmistenumero ja johdot pistokkeineen tallella. Myös samassa yhteydessä oli takavarikoitu A:n autotallista sellaista omaisuutta, joita voitiin pitää kiistatta anastettuina autotarvikkeina.

Käräjäoikeus velvoitti valtion palauttamaan A:lle esineet numero 6 ja 16, mutta muiden esineiden osalta kanne hylättiin. Asian ratkaisi käräjätuomari Tatu Leppänen.

A valitti Vantaan käräjäoikeuden tuomiosta ja Helsingin hovioikeus otti asian ratkaistavakseen. Hovioikeuden tuomissa 4.12.2008 hovioikeus päätyi siihen, että valtion täytyy palauttaa kaikki takavarikoidut esineet A:lle. Perusteluna ratkaisussa oli se, että poliisin suorittamaan omaisuuden kuulutuksen perusteella kukaan ei ollut vaatinut omaisuutta itselleen. Hovioikeuden mukaan perusteita palauttamatta jättämiselle ei tapauksessa ollut. Asian ratkaisi hovioikeudessa Hellevi Niemelä, Ulla Rantanen ja Leeni Kivalo.

Valtio haki valituslupaa korkeimpaan oikeuteen ja se myönnettiin. Valtio vaati valituksessaan, että hovioikeuden tuomio kumotaan ja asia jätetään käräjäoikeuden tuomion varaan. A vaati tämän valituksen hylkäämistä. Korkeimmassa oikeudessa kysymykseksi heräsi se, että oliko A:lla oikeutta saada takavarikoitu omaisuus takaisin vai ei. Asiassa oli riidatonta se, että A:lta oli takavarikoitu omaisuutta, jonka poliisi oli kuuluttanut. Kuulutuksen jälkeen kukaan ei ollut vaatinut omaisuutta itselleen. A:ta ei oltu myöskään epäilty mistään rikoksesta liittyen kuulutettuun omaisuuteen.

Tapaukseen liittyi korkeimman oikeuden mukaan keskeisesti silloisen pakkokeinolain 4. luvun 1§:n 1. momentti. Tämän pykälän mukaan esine voidaan takavarikoida muun muassa silloin, kun on syytä olettaa, että se on joltakulta rikoksella viety. Takavarikko olisi kumottava samassa laissa määritellyn 11§:n mukaan, jos sille ei ollut tarvetta. Jos esineen omistajuudesta on epäselvyyttä, on suoritettava julkinen kuulutus, jossa esineen omistajaa kehoitetaan ilmoittautumaan. Korkein oikeus on asiassa pohjennut pakkokeinolain hallituksen esitystä. Hallituksen esityksessä on todettu, että ta-

kavarikoitu esine on palautettava yleensä sille, jolta se on takavarikoitu. Riidattomasti rikoksella joltakulta viety esine tulee palauttaa omistajalleen tai haltijoilleen. Hallituksen esityksessä on otettu kantaa siihen, että ongelmia voi syntyä, kun omistaja ei ole tiedossa. Hallituksen esityksessä on myös todettu, että murtosarjoja tutkittaessa epäiltyjen hallusta löytyy usein rikoksella vietyä omaisuutta, jonka omistaja ei ole tiedossa eikä saada selville. Korkeimman oikeuden mukaan lakia valmistellessa ei ole esitetty näkökulmia, miten tulisi menetellä, jos esinettä ei vaadi kukaan muu kuin se jolta se on takavarikoitu.

Korkein oikeus on pohtinut myös ratkaisussaan rikoslain 10. luvun 3§:ssä tarkoitettuun laajennettuun rikoshyötyyn liittyen. Kyseisen pykälän mukaan valtiolle voidaan tuomita omaisuus, jonka oletetaan olevan peräisin rikollisesta toiminnasta. Tällaiselle omaisuudelle ei ole yksilöitävissä tiettyä rikosepäilyä tai sille ei voida luotettavasti osoittaa oikeaa omistajaa. Lisäksi Korkein oikeus on ratkaisussaan pohtinut rahanpesu ja kätkemisrikoksia, jotka eivät edellytä esirikoksen yksityiskohtaista selvittämistä.

Korkein oikeus piti asiassa hovioikeuden ratkaisun ja ratkaisun teki Kati Hiden, Pertti Välimäki, Ilkka Rautio, Jorma Rudanko ja Pekka Koponen. Ratkaisussa keskeistä oli se, että poliisi oli yrittänyt kuuluttamalla löytää omistajan omaisuudelle. Kukaan ei kuitenkaan ollut ilmoittautunut omistajaksi. Takavarikoitua omaisuutta ei oltu yritetty hakea laajennettuna rikoshyötynä tai muulla konstilla menetettäväksi. Korkeimman oikeuden mukaan poliisilla ei ole oikeutta pitää takavarikoitua omaisuutta hallussaan, minkä takavarikko on kumottu ja esinettä ei ole tuomittu valtiolle. A on myös vaatinut omaisuutta itselleen. Koska kukaan muu ei ole vaatinut omaisuutta itselleen on ne palautettava A:lle.

Korkeimman oikeuden ratkaisu osoittaa sen miten suuri oikeudellinen vaikutus on kuulusmenettelyllä. Ratkaisussa ei ole oikeasti pohdittu kuulusmenettelyä menettelynä ja sen tehottomuutta. Oikeudella ei varmastikaan ole ollut minkäänlaista käsitystä itse menettelystä tai mitä se tarkoittaa. Tapausta lukiessa herää mielenkiinto siihen, kuinka moni on nähnyt esimerkiksi kyseiseen tapaukseen liittyvän kuulusilmoituksen? Onko tapaukseen liittyvät omaisuudet korvattu vakuutusyhtiön toimesta ja täten asianomistajia ei ole edes kiinnostanut koko asia?

Apulaisoikeusmiehen kanteluratkaisu 212/4/01

Kantelussa A arvosteli Tampereen käräjäoikeuden menettelyä hänelle määrättyä matkustuskieltoa koskevassa asiassa ja Tampereen kihlakunnan poliisilaitoksen poliisimiesten menettelyä kotietsintää ja takavarikkoa koskevassa asiassa. Käsittelemme tässä työssä vain asiaa kotietsinnän ja takavarikon osalta, koska nämä koskevat opinäytetyötämme. A on kannellut takavarikosta ja siitä, että häneltä takavarikoitu omaisuus on kuulutettu ja päätynt huutokauppaan. Kantelun on ratkaissut apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio.

Apulaisoikeusasiamies on ottanut ratkaisussaan kantaa siihen, onko poliisilla ollut riittäviä perusteita takavarikkoon ja sen jälkeiseen kuulutukseen ja huutokauppaan. Ratkaisussa on avattu pakkokeinolaissa määriteltyä takavarikkoa. A:n hallusta oli takavarikoitu huumausainerikostutkinnan yhteydessä mm. huumausaineita ja maastoon kätkeytyneenä 25 kiloa räjähdysainetta ja paljon erilaisia esineitä. Esineet olivat olleet pääasiassa polkupyöriä ja työkaluja. Kanteluratkaisuun liittyvästä takavarikopöytäkirjasta selviää, että osa omaisuudesta on saatu palautettua niiden oikeille omistajille. Loput omaisuudesta on päätynt kuulutusmenettelyyn ja tätä kautta huutokauppaan.

Ratkaisussa on pohdittu takavarikon perusedellytyksenä olevaa ”syytä olettaa” todennäköisyydenastetta. Tämä on ratkaisunkin mukaan alhaisin ja vähiten näyttöä vaativa aste. Apulaisoikeusasiamies on viitannut asiassa hallituksen esityksessä 14/85 olevaan tekstiin ”rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva ihminen havaintojensa perusteella päätyy tällaiseen tulokseen”.

Kanteluun liittyvistä selvityksistä ilmenee, että A:lta oli kuulusteluista kysytty jokaisesta esineestä, jotka liittyvät takavarikkoon. Myöhemmin kuulutetun omaisuuden osalta A ei ole kuulusteluissa kertonut mitään. Poliisi on myös palauttanut A:lle ne omaisuudet, jotka hän on kertonut kuulusteluissa omikseen. Ratkaisussa on myös todettu, että A ei ole muiden tavaroiden osalta toiminut kuten löytötavaralaki edellyttää. A:n olisi pitänyt ilmoittaa löytämistään esineistä joko esineiden omistajalle tai toimittaa tavara poliisille.

Apulaisoikeusasiamiehen mukaan poliisilla on ollut perusteet tavaroiden takavarikoimiselle ja kuuluttamiselle. Ratkaisun perusteella apulaisoikeusasiamies toteaa, että

silloinen pakkokeinolain 4 luvun 17 §:n 2. momentti on yksiselitteinen. Mikäli takavarikkoa kumottaessa esineen omistajaa ei ole selvillä on kuulutuksen avulla kehoitettava esineen omistajaa ilmoittautumaan. Kantelu ei siis aiheuttanut huomautuksia poliisille sen toiminnasta takavarikoidessaan ja kuuluttaessa A:n omaisuutta. Kenelle omaisuus loppujen lopuksi katsottiin kuuluvan, vaikka takavarikoitu omaisuus olikin kuulutettu isännättömänä poliisin toimesta.

Kyseisessä tapauksessa oli henkilöä epäilty omaisuusrikoksista ja näistä hän oli myös saanut tuomion. Henkilöä ei kuitenkaan ollut tuomittu näiden kyseessä olevien takavarikoitujen esineiden anastamisesta. Häneltä oli takavarikoitu omaisuutta, joka oli poliisin mukaan syytä epäillä anastetuksi olosuhteet huomioon ottaen. Poliisi ei kyennyt selvittämään omaisuuden mahdollisia oikeita omistajia ja päätyi kumoamaan takavarikon ja kuuluttamaan julkisesti esineet. Tarkoituksena kuulutuksen kautta löytää oikeat omistajat. Kuulutus ei kuitenkaan tuottanut tulosta ja henkilö, keneltä omaisuus oli takavarikoitu, haki oikeuden kautta omaisuutta palautettavaksi hänelle takaisin. Perusteenaan se, että häntä ei ollut syytetty rikoksista, jotka koskivat nyt kyseessä olevia esineitä. Eikä se, että hänet oli tuomittu rikoksesta tarkoittanut sitä, että kaikki hänen hallussaan olleet esineet olisi laittomasti hankittu.

5 Tutkimustulokset

Tutkimusaineiston keräyksessä tärkeimmät tutkimustulosten kannalta olivat asiantuntijoiden teemahaastattelut. Haastattelut olivat puolistrukturoituja ja niissä jätettiin liikkumavaraa asian selventämiseksi laajemminkin rikostutkinnassa. Haastattelujen analysointivaiheessa rajattiin, mitä aineistoa tutkimukseen otettiin. Haastateltavia oli yhteensä viisi, ja kaikilla heillä on pitkä kokemus poliisin rikostutkinnassa.

Sisä-Suomen poliisilaitoksen suostumuksella pystyimme myös tekemään osallistuvaa havainnointia. Osallistuvaa havainnointia käytettiin konkreettisten työprosessien ymmärtämisessä takavarikko- ja kuulutusprosessissa. Osallistuva havainnointi toimi lähteenä edellä mainitussa asiassa, koska kuulutusmenettelystä ei ole annettu virallisia ohjeita.

Poliisiammattikorkeakoulussa sijaitsevasta poliisin tilastopalvelusta saimme tilastot koskien vuosien 2015, 2016 ja kuluvan vuoden eli 2017 takavarikkojen kokonaismäärää ja sitä kuinka monta näistä takavarikoista päättyy kuulutusmenettelyyn.

Kirjallisuutta itse kuulutusmenettelystä ei varsinaisesti ole ja sekin vähä mitä on, käsittelee pääasiassa vain takavarikoitua omaisuutta. Aineistoa takavarikkoasioista oli tarjolla niin paljon, että tutkimuksessa jouduttiinkin selkeästi rajaamaan takavarikkoasioiden selventämistä. Pyrimme pitämään selkeänä mielessä, että kuulutusmenettely oli tutkimuksen varsinainen kohde ja näkökulma.

5.1 Taustatietoa haastatelluista

Tutkimusta varten haastattelimme Sisä-Suomen poliisilaitokselta Jyväskylän poliisiasemalta rikoskomisarioita Kimmo Halmetta ja Sami Saloa, tutkintasihteeriä Marja Kaakista ja vanhempaa rikoskonstaapelia Antti Mulia. Poliisin tilastopalvelulta saamastamme kuulutusmenettelyyn liittyvässä tilastossa oli pienoinen poikkeama Itä-Suomen poliisilaitoksen osalta. Itä-Suomen poliisilaitos ei suorittanut yhtä paljon kuulutuksia kuin samankokoiset poliisilaitokset. Tilastoja käsitellään tarkemmin jäljempänä. Haastattelimme Itä-Suomen poliisilaitokselta sähköpostitse rikoskomisario Markus Taskista. Taskisen haastattelulla pyrittiin selvittämään se, eroavatko Itä-Suomen poliisilaitoksen toimintatavat jollain tavalla Sisä-Suomen poliisilaitoksen toimintatavoista. Valitettavasti emme päässeet suorittamaan haastattelua henkilökohtaisesti ja jouduimme tyytymään sähköpostihaastatteluun. Mielestämme saimme kuitenkin sähköpostitse riittävästi tietoa. Opinnäytetyön loppupuolella saimme vielä sähköpostitse ja puhelimitse Finanssiala ry:n lainsäädäntöjohtajan Risto ”Joppe” Karhusen näkemyksen omaisuusrikosten ja vakuutusalan yhtymäkohdista. Tämä tuli ylimääräisenä näkökulmana, kun haimme aineistoa. Karhusen haastattelulla emme hakenneet näkemystä itse kuulutusmenettelyyn vaan kuulutusmenettelyn yleisvaikutuksista.

Halme ja Salo valikoituivat haastateltaviksi, koska he toimivat tutkinnanjohtajina perustutkintaryhmissä ja havaitsimme, että tilastojen mukaan tutkintaryhmien välillä oli eroavaisuutta kuulutukseen päättyvän omaisuuden määrässä (liite 3). Tutkintaryhmä 1:n takavarikoista päättyi 0,31 prosenttia vuonna 2015 kuulutukseen ja vastaavasti

tutkintaryhmä 2:n omaisuudesta päätyi kuulutukseen 4,02 prosenttia. Vuonna 2016 tutkintaryhmä 1:n takavarikoista päätyi kuulutukseen 0,48 prosenttia ja tutkintaryhmä 2:n omaisuudesta 1,33 prosenttia. Halme ja Salo ovat toimineet jo vuosia tutkinnanjohtajina perustutkintaryhmissä, joten tämä tarjosi hyvän vertailupohjan. Halme toimii tutkinnanjohtajana tutkintaryhmä 2:ssa ja Salo tutkintaryhmä 1:ssä. Ryhmät suorittavat täysin identtistä perustutkintatyötä aikavastuuperiaatteella Jyväskylän alueella. Tämä tarkoittaa sitä käytännössä, että kirjatut rikosilmoitukset jakautuvat tietyn aikavastuun mukaan kolmen ryhmän välillä, joista kaksi valittiin tarkastelun alle.

Tutkintasihteeri Marja Kaakisen valikoitui haastateltavaksi, koska hänellä on pitkä työkokemus poliisin rikostutkinnan puolella ja näin ollen hänellä on myös laajaa kokemuksen tuomaa tietoa tutkittavasta asiasta. Hänen yksi vastuualueensa on olla Jyväskylän poliisiaseman rikostutkinnan vastuulla olevan kuulutettavan omaisuuden toimeenpanijana. Hän huolehtii kuulutusprosessin mukaisesta toiminnasta kuuluttamisesta aina kuulutetun omaisuuden hävittämiseen, valtiolle ottamiseen ja huutokaupassa myyntiin asti. Kaakinen, samoin kuin Jyväskylän poliisiaseman muut tutkintasihteerit, vastaa oman ryhmänsä takavarikoidun omaisuuden hallinnoinnista koko takavarikon elinkaaren aikana. Kaakinen on myös oman työnsä ohella PATJA-tukihenkilö, eli hän on perehtynyt laaja-alaisesti poliisin tietojärjestelmään ja sitä kautta hänellä on näkemys asian hoitamisesta myös tietoteknisesti.

Vanhempi rikoskonstaapeli Antti Muli valikoitui haastateltavaksi, koska hän työskentelee perustutkinnassa tutkijan roolissa. Halusimme haastatella tutkijana työskentelevää poliisimiestä, koska tutkija suorittaa tutkinnanjohtajan alaisuudessa perustyötä ja tutkijan työllä on suuri merkitys koko prosessin kannalta. Tutkijan tekemien toimenpiteiden avulla takavarikoitu omaisuus voi löytää omistajan ja täten olla päätyttä kuulutusmenettelyyn.

Lainsäädäntöjohtaja Risto ”Joppe” Karhunen Finanssiala ry:stä on aiemmin työskennellyt rikostutkijana sekä sisäministeriön poliisiosastolla ylikomisariona. Sisäministeriöstä hän siirtyi rikostorjunnan asiantuntijaksi silloiseen Vakuutusyhtiöiden Keskusliittoon, josta sitten myöhemmin eri yhdistymisten kautta tuli nykyinen Finanssiala ry. Karhusella on laaja ymmärrys sekä poliisin rikostutkintaan sekä vakuutusalaan ja näiden yhtymäkohtiin.

5.2 Kuulutusmenettely

Halme luonnehti kuulutusmenettelyä ikään kuin perälaudaksi, johon omaisuus päätyy, kun mikään muu toimenpide ei ole onnistunut ja takavarikolle pitää saada joku lopetuspäätös. Se on keino päästä omaisuudesta eroon. Salo vastaavasti toteaa kuulutusmenettelyn olevan toimenpide, jota käytetään, kun ei ole mitään muuta toimenpidettä suoritettavaksi. Menetelmä on Salon mukaan yksi työväline muiden joukossa ja sitä käytetään, vaikka se ei välttämättä ole kaikista tehokkain ja ajanmukaisin keino. Salon mukaan se on kuitenkin laissa määritelty keino. Taskisen mukaan kuulutusmenettely on hyvä ajatus, mutta menettely ei toimi parhaalla mahdollisella tavalla. Menettelyä käytetään Taskisen mukaan silloin, kun on omaisuutta, joka tiedetään rikoksella viedyksi, mutta sen omistaja ei ole tiedossa ja omaisuus on vähäistä arvokkaampaa. Muli luonnehtii kuulutusmenettelyä menetelmäksi päästä tavarasta eroon ja tämän jälkeen seuraavan caseen kiinni. Kaakinen määrittelee kuulutusmenettelyn keinoksi löytää omistajattomalle omaisuudelle omistaja, jotta omaisuus saataisiin palautettua sen oikealle omistajalle. Kaikkien haastateltavien mukaan kuulutusmenettelyn käyttö on suhteellisen harvinaista.

Muli luonnehtii, että hänen tutkimista jutuista päättyy omaisuutta kuulutusmenettelyyn silloin tällöin joitakin esineitä vuoden aikana. Pääasiallinen omaisuus on Mulin mukaan työkaluja ja polkupyöriä. Mulin mukaan omaisuus, joka päättyy kuulutukseen, on pääasiassa arvoltaan alle tuhat euroa eli kuluttajatuotteita. Tähän Muli näkee syyksi sen, että kalliimmat tuotteet ovat paremmin merkattuja ja ihmiset huolehtivat kalliista tuotteistaan paremmin.

Kaikki haastateltavat ovat yksimielisiä siitä, että kuulutusmenettely on tehoton menetelmä ja sen avulla ei kukaan haastateltava muista, että olisi löydetty omistajaa kuulutetulle omaisuudelle. Haastateltavat luonnehtivatkin sitä viimeiseksi pakolliseksi toimenpiteeksi ennen takavarikon lopetuspäätöstä. Kaakisen mukaan on myös todennäköistä, että ihmiset eivät tiedä, mitä kuulutusmenettelyllä tarkoitetaan tai mistä kuulutuksia voi käydä katsomassa. Salo toteaa myös, että välttämättä tietoa tavaran omistajalle palautumisesta ei aina saavuta tutkinnanjohtajaa. Mulin mukaan varastettu tavara saattaa liikkua toiselle puolelle Suomea ja tämänkin takia, vaikka kuulutuksia kävisi lukemassa, ei kuulutus tavoita oikeaa henkilöä. Esimerkkinä tästä

Muli kertoo sen, että jos 5 000 euroa maksavan moottoriveneen varastaa Jyväskylästä ja siirtää sen sadan kilometrin päähän Mikkeliin, vaihtuu toisen poliisilaitoksen piiriin ja myös alueella ilmestyvät toiset lehdet. Tämän takia lehtijutut tai suoritettu kuulutus ei tavoita veneen oikeaa omistajaa. Tähän ongelmaan kaikki haastateltavat kokivat parannuskeinoksi kuulutusten julkaisemisen verkossa, esimerkiksi poliisin verkkosivuilla. Halmeen vision mukaan palvelu voisi olla sellainen, että omaisuus kuvattaisiin kuulutusvaiheessa ja julkaistaisiin verkossa. Kuulutuksen jälkeen omaisuudesta olisi jo valmiina kuvat ja omaisuuden voisi siirtää huutokaupattavaksi myös nettipalveluun.

Taskisen mukaan kuulutusmenettelyyn soveltuu vähäistä arvokkaampi omaisuus. Hänen mukaansa mitään vähäarvoista ei ole järkeä kuuluttaa. Omaisuuden pitää myös olla Taskisen mukaan jotenkin yksilöitävissä eli omaisuudessa tulisi olla tunnistetiedot. Itse menetelmän käyttämisen vähyydelle Itä-Suomen poliisilaitoksen alueella Taskinen pitää mahdollisena selityksenä sen, että menetelmä koetaan toimimattomana. Lisäksi lakiin on kirjattu sanamuoto, että menetelmää on tarvittaessa käytettävä. Tämän tulkinta varmasti eroaa Taskisen mukaan eri toimijoiden välillä.

Kuulutusaika

Haastateltavien mielestä kuuden kuukauden kuulutusaika on nykyaikana liian pitkä. Halme totesi, että takavarikon palautuskirjeessäkin on vain kolme kuukautta noutoaikaa. Mikäli kuulutuslista laitettaisiin nettiin kuvien kera, olisi tuo kolme kuukautta varmaankin sopiva aika. Kaakisen mukaan ihmiset eivät osaa tulla kuulutuslistaa katsomaan, joten kuulutuslistan näkyvillä oloajalla ei näin ollen ole merkitystä. Kaakinen kuitenkin myös oli sitä mieltä, että kolme kuukautta olisi sopiva aika nykypäivänä.

Kuulutuspaikka

Nykyään kuulutusluettelo on toimitettu pääpoliisiaseman mukaisen kaupungin ilmoitustaululle. Kaakisen mukaan mikäli olisi mahdollisuus sähköisen kuulutusluettelon laittamiseen nettiin, voisi sen paikka olla vaikka Tampereen kaupungin sähköisissä ilmoituksissa. Mikäli luettelo olisi sähköisenä, voisi se olla poliisin nettisivuillakin nähtävillä.

Poliisin huutokauppa

Kuulutuksen jälkeistä huutokauppaa haastateltavat pitivät perinteisenä, mutta myös osittain vanhentuneena tapana myydä tavaraa. Halme pohtiikin, tarvitseeko poliisin tarjota sirkushuveja kansalle eli perinteistä huutokauppaa. Hänen mukaansa yksi vaihtoehto voisi olla myös myydä omaisuus isommissa erissä yrityksille, jotka voisivat tehdä omaisuudelle, mitä haluavatkaan.

Keskusteltaessa huutokaupasta tuli esille myös nykypäivänä huomioon otettava tilaturvallisuus. Poliisin sisäpihalle ei tavallisesti päästetä ketään ja ympärillä on korkeat rakennukset ja sähköportit. Jyväskylässä huutokauppa käydään sisäpihalla ja isot portit avataan yleisölle, piha-aluetta on kuitenkin rajattu puomeilla. Rikoskomisariot Halme ja Salo eivät nähneet erityisiä uhkia poliisin sisäpihan avaamisessa yleisölle, nykypäivänä riski on heidän mukaansa joka paikassa läsnä. Muli arvosteli huutokaupan järjestämiseen tarvittavien resurssien laajuutta ja oli myös sitä mieltä, että huutokaupan järjestäminen poliisin sisäpihalla on turvallisuusriski.

5.3 Vaihtoehtoiset menetelmät

Kuulutusmenettelyä ennen omaisuudelle on yritetty löytää omistaja muilla keinoin. Kuulusteluissa omaisuuden läpikäymiselle painoarvoa antaa myös Halme haastattelussaan. Kuulustelujen annista Halme toteaa, että jos rikoksesta epäilty ei myönnä varkautta eikä häntä saa kertomaan tarkempia tietoja eikä poliisi pysty osoittamaan, että omaisuus ei ole hänen, on ainoa vaihtoehto palauttaa omaisuus rikoksesta epäilylle. Julkisuus olisi hyvä tapa Halmeen mukaan saada näkyvyyttä omaisuudelle ja sitä kautta mahdollisesti omaisuuden oikeat omistajat löytyisivät. Halme lisäksi toteaa, että omaisuudelle varmaan löytyisi omistaja, siihen olisi mahdollista resursoida henkilöstö tekemään sitä. Mutta koska kyseessä ei kuitenkaan ole murha-tutkimus (johon panostetaan aivan eri tavalla), vaan vähäarvoisen esim. polkupyörän omistajuus, niin siihen ei voi työresursseja kiinnittää liikaa.

Salon oli hyvin paljon samoilla linjoilla Halmeen kanssa, ja lisäyksenä se, että juttuja myös peilataan toisiin juttuihin eli saadaan joku ”rikollisliiga” kiinni ja heillä on paljon varastettua tavaraa. Näitä juttuja sarjoittamalla saatetaan saada myös omaisuuden oikea omistajakin selville.

Taskinen lisää vielä yhden keinon ja esimerkiksi kerrostalon häkkikomeroista on viety tavaraa useasta talosta, poliisi voi viedä tiedotteen varkauksista ko. kerrostalon alakerran ilmoitustaululle tai jopa jakaa tiedotetta jokaiseen kotiin. Tällaista täsmätiedottamista käytetään harvoin, mutta isoissa omaisuusrikoksissa siitä on todettu olevan suuri hyöty.

Haastattelussa Halme toteaa, että tietyissä tapauksissa poliisi on yrittänyt löytää omaisuudelle omistajaa myös median avulla, mutta tätä keinoa käytetään harvemmin. Salon mukaan juuri näissä isoissa ”rikollisliigan” jutuissa on käytetty mediaa apuna, koska sen on koettu olevan nykyaikaista ja tehokasta.

Haastattelussaan Muli kertoo saman lailla kuin edelliset ja lisää vielä, että omaisuuden oikean omistajan löytämiseksi tehdään kaikki mahdollinen. Esimerkiksi omaisuudessa saattaa olla joku tarra, jonka perusteella voidaan lähteä selvittämään omistajaa ja aluksi voikin selvittää edellinen omistaja tms. ja kun jatketaan tutkintaa, löytyy omaisuuden nykyomistajakin. Lopuksi Muli toteaaakin, että työtä tekemällä omistajakin löytyy.

Asianomistajat ja vakuutusyhtiöt

Haastateltujen mielestä asianomistajat (omaisuuden oikeat omistajat) eivät ole tarkkoja tehdessään rikosilmoituksia. He eivät tiedä omaisuutensa tarkkoja yksilöintitietoja ja eikä heitä tunnu kiinnostavan niiden etsiminen. Esimerkiksi polkupyörästä ilmoitetaan, että se oli sininen tavallinen naisten pyörä. Tällä yksilöinnillä sitten pitäisi poliisin tietää, mikä näistä kymmenistä sinisistä polkupyöristä oli se oikea. Halmeen mukaan asianomistajat eivät ymmärrä yksilöintitietojen tärkeyttä vaan kuvittelevat rikosilmoituksen poliisille tehtyään asian olevan kunnossa. Halme toteaaakin, että ainoa faktinen seikka, että polkupyörä voitaisiin palauttaa, on rungon numero tai muu hyvin yksilöivä tunniste. Mulin mielestä ihmiset tekevät liian hätäisesti rikosilmoituksen netin kautta sähköisesti ja silloin jää pois nuo yksilöintitiedot. Tutkijan soittaessa perään asianomistajalla saattaakin olla tiedot saatavilla.

Haastateltujen mielestä asianomistajat voivat jopa olla tyytyväisiä, että polkupyörä varastettiin ja vakuutusyhtiö sitten korvaa vanhan pyörän. Halmeen mukaan vakuutusyhtiöt eivät ole enää kiinnostuneita korvaamistaan polkupyöristä, vaikka ennen ne

toimitettiin vakuutusyhtiölle. Syyksi hän uskoo sen, että se ei ole vakuutusyhtiön rahoissa mitään ja vakuutusyhtiöt joutuisivat sitten esim. myymään haltuunsa saamat esineet. Tästä aiheutuisi heille liikaa vaivaa, ja ilmeisesti näin on helpompaa. Halme kertoi myös esimerkin, jossa tuhannen euron veneen vakuutusyhtiö oli jättänyt poliisille, koska heitä ei kuulemma kiinnosta. Halme pohtiikin, jos anastetun omaisuuden haltuunoton määrät saataisiin suuremmiksi ja sitä kautta asia voisi aiheuttaa vakuutusyhtiöissä kysymyksiä omaisuuden arvoista ja niiden taloudellisesta merkittäväydestä. Kaakisen mukaan rikosilmoitus tehdään vain vakuutusyhtiötä varten.

Tutkimusta varten haluttiin asiasta myös vakuutusalan näkemys. Haastattelimme sähköpostitse ja puhelimitse Finanssiala ry:n lainsäädäntö johtaja Risto Karhusen. Karhunen kertoi, että vakuutusyhtiöt korvaavat vuosittain noin 35 miljoonan euron edestä murto- ja muita rikosvahinkoja. Korvattuja vahinkoja on noin 33 000 kappaletta. Polkupyörien osuus varkausrikosten korvauksissa on noussut viime vuosina ja niiden korvausmenot ovat nousseet jo kuuteen miljoonaan euroon. Karhunen toteaa kuitenkin Suomen tilanteen olevan parempi kuin esimerkiksi muissa Pohjoismaissa. Karhunen näkee tänä päivänä haasteeksi sen, että ihmiset omistavat erilaista irtainta omaisuutta kuten elektroniikkaa enemmän kuin kymmenen vuotta sitten. Karhunen toteaaakin, että ihmiset eivät kuitenkaan tosiaan tiedä mitä omistavat. Karhunen kertoo, että vakuutusyhtiöihin tulevissa vahinkoilmoituksissa ei välttämättä ole äärimillään vietyä muuta kuin varastetun perämööttörin väri. Muissa Pohjoismaissa Karhusen mukaan poliisi tekee yhteistyötä vakuutusalan kanssa, mutta ei Suomessa. Omaisuuden yksilöintiin ja merkitsemiseen on Karhusen mukaan useita eri keinoja ja vakuutusyhtiöt myös tarjoavat näitä. Esimerkkinä Karhunen kertoo synteettisestä DNA:sta, jolla voidaan merkitä omaisuutta. Tämän tuotteen kanssa muissa Pohjoismaissa poliisi on tehnyt yhteistyötä vakuutusalan kanssa. Omaisuuden merkitsemistä on yritetty parantaa vakuutusyhtiöiden toimesta, sillä tavoin, että valmistenumeron ilmoittaessa omavastuusuutta ei vähennetä. Karhunen kertoo kuitenkin tämän johdaneen siihen, että asiakkaat ilmoittivat numeroita, jotka eivät olleet oikeita.

Poliisin kirjaukset poliisiasiantietojärjestelmään (PATJA)

Kaikki haastatellut olivat yksimielisiä siitä, että poliisiasiantietojärjestelmä on auttamattomasti vanhentunut. Toinen asia oli se, että poliisi ei kirjaa tarpeeksi hyvin yksilöiviä tietoja rikosilmoitukseen. Mikäli niitä ei ole rikosilmoituksessa alun perin, niitä ei viitsitä kysyä.

Kaakisen mukaan järjestelmään tulee syöttää tarvittavat yksilöintitiedot, jotta poliisille tullutta omistajatonta omaisuutta voidaan etsiä tietojärjestelmistä, ja että ilmoitus ja omaisuus näin kohtaisivat. On ensiarvoisen tärkeää järjestelmään kirjattavan oikea omaisuus, eikä esimerkiksi yksi muovikassi, jonka sisältö on sitten jätetty kuitenkin kirjaamatta. Kaakisen mielestä hakutoiminnot poliisin tietojärjestelmissä ovat erityinen ongelma. Takavarikkopöytäkirjoilla luetellut esineet, vaikka niissä olisikin tarkat yksilöintitiedot, eivät ole minkään hakuohjelman löydettävissä. Koko pakkokeinopuoli on siis jätetty pois näistä hakuohjelmista.

Haastateltujen mielestä poliisin käyttöön tuleva VITJA-järjestelmä tulisi saada sel-laiseksi, että siinä olisi nykyaikaiset hakuominaisuudet.

Tehostamiskeinot

Kysyttäessä, mitä voitaisiin nykypäivänä tehdä tai käyttää, jotta saataisiin omistajat-tomalle omaisuudelle omistaja, kaikkien vastauksissa oli internet tärkeimpänä.

Halme tosin mainitsi, että mikäli omaisuuden omistaja on ollut huolimaton, eikä ole antanut kaikkea yksilöintitietoa omaisuudestaan eikä omaisuus sitten kohtaa poliisilla olevaa omistajatonta omaisuutta, omaisuus voitaisiin tuomita valtiolle suoraan. Näin jäisi kuulusmenettely välistä pois. Halme kyllä totesi myös, että tämä tapahan ei sitten toisi omistajalle edes teoreettista mahdollisuutta saada omaisuuttaan takaisin.

Kaikkien haastateltujen mielestä netissä ilmoittaminen olisi paras tapa saada omista-jattomalle omaisuudelle näkyvyyttä. Taskisen mielestä poliisin nettisivuilla voisi olla oma osio tälle omaisuudelle. Halmeen mielestä omaisuus voitaisiin kuvata ja laittaa sitten kuvan kera nettiin. Reunaehtona olisi kuitenkin se, että kuvista ei pitäisi näkyä sellaisia tunnisteita, mitä voitaisiin omaisuuden hakijalta vielä kysyä ennen omaisuu-den luovutusta. Halmeen mielestä tätä netti-ilmoittamista voisi käyttää myös jo siinä vaiheessa, kun esitutkinta on kesken, ja näin saataisiin omaisuudelle jo varhaisessa vaiheessa omistajat. Esitutkinnassa voitaisiin ottaa sitten asianomistajat huomioon.

Salo on samoilla linjoilla ja huomauttaa vielä, että arvokkaammasta omaisuudesta pitäisi olla jokin todiste omistajuudesta esimerkiksi valokuva, kuitti tai muu sellainen, ja tietysti asianomistajan tekemä rikosilmoitus varkaudesta täytyisi löytyä. Mulin mukaan tiedon pitäisi olla oikeasti kaikkien saatavilla, eikä missään ilmoitustaululla ja parhaana tapana hänkin piti sähköistä kuulutusta netissä. Hänen mukaansa muun muassa vammaisten henkilöiden pitäisi pystyä saamaan tieto, ilman että heidän olisi lähdettävä fyysisesti johonkin virastoon ilmoitustaulua etsimään. Kaakinen pohti, että aihetta on syytä tutkia tarkoin, koska ei ole tiedossa vielä kuinka paljon tämä netti-toiminta työllistäisi ja miten se saataisiin toimimaan parhaiten. Kaakinen oli myös yhtä mieltä muiden kanssa, että netin avulla saadaan potentiaalisia ostajia enemmän ja sitä kautta ehkä tavaroista saadaan parempi hintakin.

5.4 Osallistuva havainnointi

Kuulutusmenettelyn käytännön toimenpiteiden kulku on selostettu yleisellä tasolla kohdassa 4.3 ja 4.4. Osallistuvassa havainnoinnissa nousi kuitenkin esille yksittäisten työvaiheiden osalta se, kuinka paljon ne vaativat manuaalista työtä. Työvaiheissa toistui erilaisten listojen ajaminen ja niiden pohjalta tehtävien excel-listojen teko manuaalisesti. Omaisuudesta tehdään listat tunnistetietoineen ja muine tietoineen. Poliisiasiain tietojärjestelmästä ei saanut suoraan listaa excel-ohjelmaan, joka olisi puolestaan helpottanut esimerkiksi asioiden suodattamista eri poliisiasemien suhteen tai säilytyspaikan osalta. Kuulutusmenettelyyn menevä omaisuus myös merkitään erillisillä lappuilla, jotka kiinnitetään tavarihin. Laput kulkevat tavaran mukana, kunnes tavara myydään ja siitä saadut rahat ja lappu annetaan kassanhoitajalle.

Koska poliisi toimii takavarikoidun omaisuuden hallitseva viranomaisena koko rikosprosessin ajan, tulee muiden viranomaisten eli syyttäjän ja tuomioistuimen toimittava päätöksensä takavarikoidusta omaisuudesta omaisuutta poliisille. Tähän ei ole olemassa mitään sähköistä siirto mahdollisuutta, vaan syyttäjän pitäisi toimittaa omat päätöksensä paperisena poliisille. Tuomioistuimen päätökset taas tulevat oikeusrekisterikeskukselta paperisina poliisille. Nämä toisen viranomaisen päätökset tulee siten kirjata manuaalisesti poliisiasiain tietojärjestelmään, ja poliisin pitää sitten toimia päätösten mukaisesti. Tähän prosessiin ei ole olemassa mitään varmistustekijöitä ja poliisin tulee ajaa tietojärjestelmästäan listoja takavarikoista, joista puuttuu

vielä päätös. Näitä listoja käydään manuaalisesti lävitse ja kysellään syyttäjältä ja tuomioistuimelta päätöksiä. Työ on aikaa vievää ja rasittaa myös muita viranomaisia kyselyjen muodossa. Osallistuva havainnointi antoi myös selkeän kuvan, kuinka viranomaisten ohjelmat eivät keskustele keskenään, mikä taas aiheutti manuaalisen työn määrän suurta osuutta.

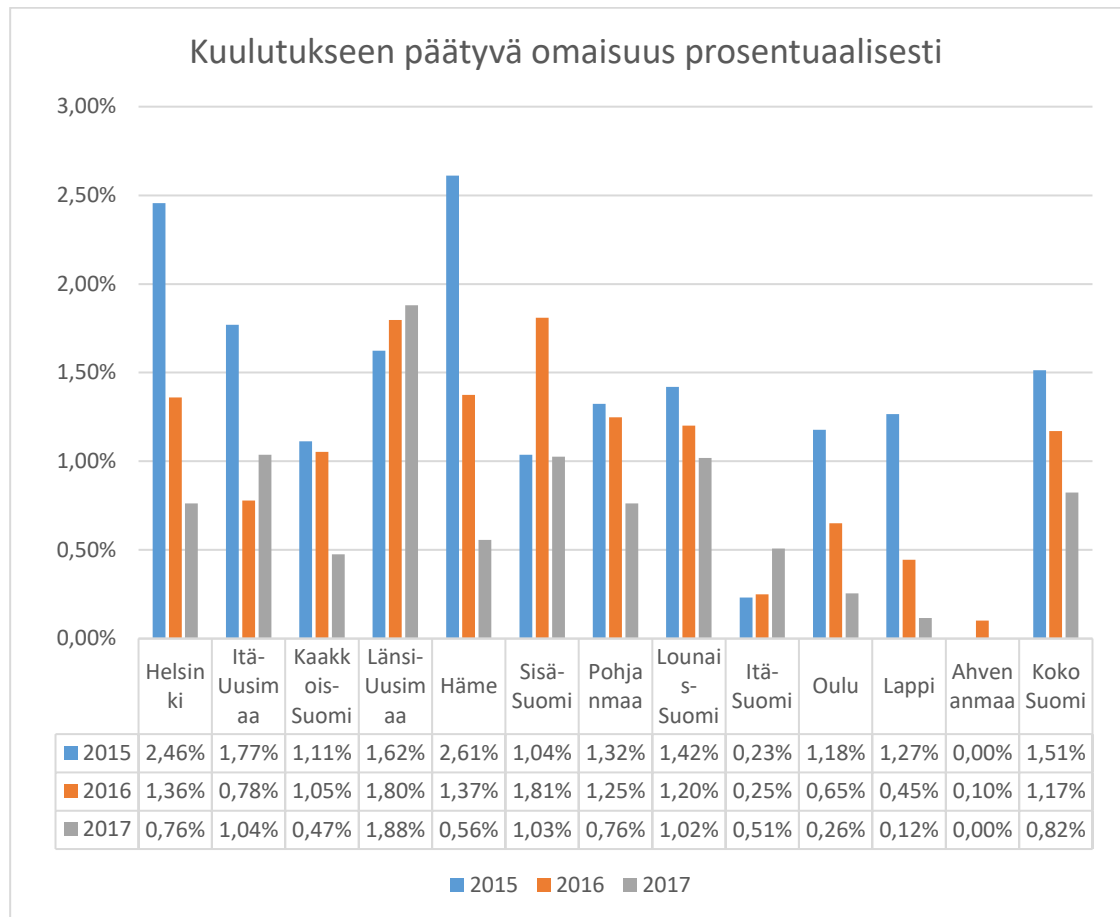
5.5 Tilasto

Tutkimuksessa kartoitettiin tilastojen avulla kuulutusmenettelyn käyttöä koko Suomen alueella. Pyysimme Poliisiammattikorkeakoulussa sijaitsevasta poliisin tilastopalvelusta tilastot koskien vuosien 2015, 2016 ja kuluvan vuoden eli 2017 takavarikkojen määrää, ja sitä kuinka monta näistä takavarikoista päättyi kuulutukseen.

Tilastoissa on kaikkien 12 poliisilaitoksen tilastot. Poliisilaitokset ovat Helsinki, Itä-Uusimaa, Kaakkois-Suomi, Länsi-Uusimaa, Häme, Sisä-Suomi, Pohjanmaa, Lounais-Suomi, Itä-Suomi, Oulu, Lappi ja Ahvenanmaa.

Poliisilaitosten maantieteellisessä alueessa ja väestöpohjassa on eroavaisuuksia ja tämän takia määrällisesti suhteutettuna lukumääriä ei pysty suoraan vertaamaan keskenään. Jotta tilastoja pystyy vertailemaan, on luvut muunnettu prosenttiluvuiksi ja suhteutettu ne takavarikkojen määrään.

Koko valtakunnassa vuonna 2015 keskiarvollisesti 1,51 prosenttia omaisuudesta päättyi kuulutusmenettelyyn. Vuonna 2016 valtakunnan keskiarvo oli 1,17 prosenttia. Kuluvana vuonna 0,82 prosenttia takavarikoista on päätynyt kuulutusmenettelyyn. Tilastossa pitää ottaa huomioon, että poliisi suorittaa paljon takavarikkoja muistakin syistä, kuin pelkästään epäillyn varastetun tavarana osalta. Osa omaisuudesta voi olla esimerkiksi huumausaineita, joita ei tietenkään kuuluteta, vaan hävitetään (HuumL 373/2008, 44§). Tähän määrään sisältyy myös todistusaineet ja vastaavat asiat. Tämän hetkisten poliisin tietojärjestelmien avulla ei pysty yksilöimään tämän tarkemmin omaisuudenlajia. Alla olevassa kaaviossa on esitetty graafisesti vuosien 2015 – 2016 ja kuluvan vuoden ajalta eri poliisilaitosten takavarikoiden kokonaismäärä ja kuulutukseen menevän omaisuuden osuus niistä.

Kuvio 4. Kuulutusmenettelyyn päätyvän omaisuuden osuus takavarikoista

Tilastoista voi havaita sen, että valtakunnan keskiarvoja selvästi vähemmän kuulutuksia suoritetaan Itä-Suomen poliisilaitoksen alueella. Vuonna 2015 Itä-Suomen poliisilaitos kuulutti 0,23 prosenttia, 0,25 prosenttia vuonna 2016 ja 0,51 prosenttia vuonna 2017 takavarikoidusta omaisuudesta. Tätä pienemmät kuulutukset olivat vain Ahvenanmaalla. Valtakunnan keskiarvoon verrattuna Itä-Suomen poliisilaitoksen kuulutukset olivat siis huomattavan pienempiä.

6 Johtopäätökset

Pakkokeinolain mukaisella kuulutuksella tulisi saada omaisuuden oikealle omistajalle tieto, että poliisin haltuun on tullut hänen omistamaansa omaisuutta. Näin saataisiin omaisuus palautettua omistajalleen. Tutkimustulokset osoittavat kuitenkin, että poliisin käyttämällä pakkokeinolain mukaisella kuulutusmenettelyllä ei ole nykypäivänä

enää merkitystä. Kuulutusmenettelyllä ei ole saatu palautettua oikealle omistajalle omaisuutta enää pitkiin aikoihin. Kuulutusmenettelyä käytetään, koska se on lain mukaan oikea tapa toimia, vaikka laki julkisista kuulutuksista on vanhentunut ja enää ns. muodollista lainsäädäntöä.

Tulosten mukaan tehostamista tulisi lisätä poliisin tekemien kirjausten osalta poliisi-asiaintietojärjestelmään. Tietojärjestelmään syötetyillä tarkkoilla, yksilöivillä tiedoilla saataisiin suurempi mahdollisuus kohdata oikea rikosilmoitus, kun järjestelmään tehdään erilaisia hakuja omistajattoman omaisuuden tiedoilla.

Asianomistajien vastuuta rikosilmoitusta tehdessä tulisi lisätä, koska tutkimuksen mukaan asianomistajat eivät itse osaa kertoa tarkkoja yksilöiviä tietoja varastetusta omaisuudestaan. Tutkimuksen mukaan tähän asianomistajien passiivisuuteen osataan vaikuttaa myös vakuutusyhtiöiltä helposti saatava korvaus. Vakuutusyhtiöiden pitäisi vaatia vakuutuksen ottajilta omaisuuden merkitsemistä tai tarjota asiakkailleen merkintäpalveluja.

Poliisi-asiaintietojärjestelmä (PATJA) ei vastaa enää nykypäivän vaatimuksia. Järjestelmän hakuominaisuudet ovat huonot eivätkä kata esimerkiksi pakkokeinoja ollenkaan. Tietojärjestelmä teettää myös paljon manuaalista työtä, joka ei enää nykypäivänä ole tarkoituksenmukaista. Poliisin tietojärjestelmä uudistus on tulossa ja siihen olisi syytä saada paljon nykyaikaista toimivuutta ohjelmien kautta tehtävien toimien tehostamiseksi.

Poliisille pitäisi saada yhtenäinen toimiva ohjeistus kuulutusmenettelyn käytöstä ja tietojärjestelmien pitäisi toimia siten, että varastetuksi ilmoitettu omaisuus ja poliisin haltuun jäävä omistajaton omaisuus saataisiin kohtaamaan.

Tutkimustulokset osoittavat selkeästi tarpeen siihen, että poliisin pitäisi nykyistä enemmän ottaa huomioon mahdollisuus sähköiseen tiedon jakoon ja kehittää näitä toimintoja.

7 Pohdinta

Tutkimusta aloittaessa meillä molemmilla oli ennakkokäsityksenä se, että kuulutusmenettely on vanhanaikainen ja toimimaton keino. Kumpikaan meistä ei ollut käytännön työssä löytänyt kuulutusmenettelyn avulla kuulutetulle omaisuudelle omistajaa. Kumpikaan meistä ei ollut kuullut myöskään, että Sisä-Suomen poliisilaitoksella tai muullakaan poliisilaitoksella olisi kuulutusmenettelyn avulla löydetty kuulutetulle omaisuudelle omistajaa. Tutkimme asiaa kuitenkin objektiivisesti eri näkökulmista ja laajensimme näkökulmaamme asiaan. Tutkimuksen edetessä kuitenkin ennakkokäsityksemme vahvistui paikkaansa pitävämmäksi. Kuulutusmenettelyä säätelevä laki on säädetty melkein sata vuotta sitten ja sitä ei ole sen voimassaolon aikana uudistettu kertaakaan. Nykyisestä kirjallisesta ilmoitustaululla tehtävästä tiedottamistavasta voidaan myös todeta, että se tuskin enää vastaa tarkoitustaan. Kuulutusmenettelyllä oli vain oikeudellinen merkitys. Käytännössä sen avulla ei löydetä isännättömälle omaisuudelle omistajaa ja harva edes tietää, mitä kuulutusmenettely tarkoittaa.

Tutkimusta olisi voinut laajentaa moneen mielenkiintoiseen suuntaan ja asioiden tutkiminen oli kiinnostavaa. Saimme aineistoa koottua laajasti, mutta haaste olikin aineiston rajaamisessa koskettamaan vain pakkokeinolain mukaista kuulutusmenettelyä.

Kuulutusten käyttäminen eroaa eri poliisilaitosten välillä ja kuulutusten julkaisutapoja on useita erilaisia. Tämä olisi korjattavissa yhtenäisellä ohjeistuksella poliisihallituksen taholta. Sähköinen kuulutusten julkaisemisalusta esimerkiksi poliisi.fi verkkosivulla varmistaisi yhdenvertaisen kohtelun kansalaisille ympäri Suomen.

Tutkimuksen aikana vahvistui myös käsitys siitä, että poliisiasiain tietojärjestelmän kuulutusmenettelyn käytössä ja muussa takavarikoituun omaisuuteen liittyvissä asioissa ei toiminut. Tietojärjestelmän osat eivät täysin keskustele keskenään. Rajasimme opinnäytetyöstämme tietojärjestelmäosuuden, koska siitä voisi tehdä kokonaisen oman tutkimuksen. Poliisilla on käynnissä tietojärjestelmien uudistamishanke, joten toivottavasti parannuksia näiltä osin on luvassa tulevaisuudessa.

Takavarikoidun omaisuuden osalta on mainittava, että haastatteluissa sivuttiin seuraavaa asiaa. Onko tarkoituksenmukaista, että poliisi hallinnoi takavarikoitua omaisuutta, vaikka asia siirtyy syyttäjälle ja tuomioistuimelle. Syyttäjän ja tuomioistuimen päätökset tulevat paperisina poliisille ja poliisi kirjaa ne manuaalisesti poliisiasiain tietojärjestelmään ja toimii sitten päätösten mukaisesti. Epävarmuustekijöitä on tässä prosessissa paljon, ja takavarikoitu omaisuus voi jäädä poliisin haltuun pitkäksi aikaa. Kun päätös jää puuttumaan, poliisin puolella tulostetaan takavarikkolistoja, joita käydään manuaalisesti lävitse ja tilataan sitten muiden viranomaisten päätöksiä. Niiden takavarikoiden osalta, jotka jäävät voimaan esitutinnan valmistuttua, tulisi takavarikoitu omaisuus siirtää toimivaltaiselle viranomaiselle eli syyttäjälle. Silloin takavarikoitu omaisuus olisi sen viranomaisen hallussa, jolla on ratkaisovalta asian suhteen.

Haastatteluissa ilmeni samankaltaisia asioita kaikilla haastateltavilla. Tilastojen avulla pystyttiin myös tarkastelemaan menetelmän käytön yleisyyttä koko valtakunnan tasolla ja havaittiin, että menetelmään päätyvän omaisuuden määrä ei paljoa eroa eri poliisilaitosten välillä. Haastattelujen avulla saatiin näkemyksiä eri asiantuntijoilta ja kahdelta eri poliisilaitokselta. Näkemykset olivat yhteneväisiä eli voidaan katsoa, että haastatteluissa saavutettiin saturaatio. Tätä useamman haastattelun suorittaminen olisi lisännyt työmäärää valtavasti ja lopputulos olisi kuitenkin kaikella todennäköisyydellä ollut aivan sama, vaikka olisimme haastatelleet jokaiselta eri poliisilaitokselta edustajan. Tähän lopputulokseen olemme tulleet tutkittuamme asiaan liittyvää teoriaa, tilastoja ja käytäntöjä. Parityössä saimme myös keskustella paljon tutkimustulosten tulkitsemisesta ja päädyimme poikkeuksetta samaan lopputulokseen asioissa. Tutkimustuloksia voi pitää kaiken kaikkiaan luotettavina.

Keskustelimme tutkimuksen aikana sisäministeriön, oikeusministeriön ja Finanssialary:n edustajien kanssa. Huomasimme sen, että kaikilla näistä oli oikeasti mielenkiintoa aiheeseen ja aihe olikin tältä osin ajankohtainen.

Tarvitaanko enää erillistä kuulutusmenetelmää ilmoittamaan kansalaisille, että poliisilla on omistajatonta takavarikoitua omaisuutta. Mielestämme nykypäivän tiedottamisella saataisiin varmaan parempi näkyvyys asialle kuin kankealla ja aikansa eläneellä menetelmällä. Mikäli lainsäädäntöä muutettaisiin, voisi poliisihallitus antaa valtakunnallisen tiedotus- ja viestintäohjeen poliisilaitoksille tai tehdä erillisen sivuston, jossa omaisuus julkaistaisiin. Menetelmälle voitaisiin kehittää joku kuvaavampi

nimi julkisen kuulutuksen sijasta. Tämän avulla kansalaiset voisivat paremmin yhdistää asian ja omaisuutta osattaisiin myös itse etsiä palvelusta. Palvelua voisi kehittää moniammatillinen työryhmä, jossa otettaisiin huomioon lainsäädäntö, rikostutkinta ja viestintä.

Kuulutusmenettelyn osalta lopullinen näkemyksemme on sama, kuin jo vuoden 1924 hallituksen esityksessä kuulutuslaiksi on todettu ”Sitä paitsi puheena oleva tiedottamistapa, joka entisaikoina oli omiaan edistämään kuulutusten saattamista yleisesti tiedoksi tuskin enää vastaa tarkoitustaan” (HE 12/1924). Samaa voi sanoa nykyisestä kirjallisesta ilmoitustaululla julkaistavasta tiedottamistavasta.

Lähteet

A 36/1925. Asetus julkisista kuulutuksista annetun lain soveltamisesta. Viitattu 13.10.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

Arviomuistio julkisista kuulutuksista annetun lain (34/1925) uudistamistarpeista. 2017. Dnro OM 8/41/2017. Oikeusministeriö. Viitattu 17.09.2017. [Https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=68504666-e181-4cd9-80ca-eec287ba47b0](https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=68504666-e181-4cd9-80ca-eec287ba47b0)

ETL 806/2011. Esitutkintalaki. Viitattu 13.10.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

Frände, D. 2005. Yleinen rikosoikeus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Hakala, J. T. 2004. Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus.

Halme, K. 2017. Tutkinnanjohtaja. Sisä-Suomen poliisilaitos / Jyväskylän poliisiasema. Haastattelu 5.10.2017.

HE 12/1924. Hallituksen esitys kuulutuslaiksi. Yliopiston kirjasto.

HE 222/2010. Hallituksen esitys pakkokeinolaiksi. Viitattu 13.10.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), hallituksen esitykset.

HE 4/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain 10 luvun sekä pakkokeinolain 6 ja 7 luvun muuttamisesta. Viitattu 11.11.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), hallituksen esitykset.

Helminen, K., Fredman M., Kanerva J., Tolvanen M. & Viitanen K. 2014. Esitutkinta ja pakkokeinot. 5. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media.

Hurd, N. 2016. Valokuva Jyväskylän poliisin huutokaupasta 10.5.2016. Jyväskylä: Keski-suomalainen.

HuumL 373/2008. Huumausainelaki. Viitattu 3.11.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori, J. 2010. Haastattelun analyysi. E-ISBN 9789517685023.

Kaakinen, M. 2017. Tutkintasihteeri. Sisä-Suomen poliisilaitos / Jyväskylän poliisiasema. Haastattelu 05.10.2017.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karhunen, R. 2017. Lainsäädäntöjohtaja. Finanssiala ry. Sähköpostihaastattelu 8.11.2017.

Korkeimman oikeuden ratkaisu 2010:26. Viitattu 6.10.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), korkeimman oikeuden ratkaisut.

KuulL 34/1925. Laki julkisista kuulutuksista. Viitattu 13.10.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

Laitinen, M. 2015. Rikoslain 10 luvun mukainen rikoshyödyn menettäminen. Opin-
näytetyö, ylempi AMK. Laurea-ammattikorkeakoulu, yrittäjyys ja liiketoimintaosaami-
nen. Viitattu 13.09.2017. [Http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015120719694](http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015120719694).

L 110/1992. Laki poliisin hallinnosta. Viitattu 11.11.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajanta-
sainen lainsäädäntö.

L 778/1998. Löytötavaralaki. Viitattu 13.10.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen
lainsäädäntö.

L 665/2005. Laki korkeimmasta oikeudesta. Viitattu 11.11.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi),
ajantasainen lainsäädäntö.

L 625/2012. Laki oikeusrekisterikeskuksesta. Viitattu 12.11.2017. [Http://www.fin-
lex.fi](http://www.fin-
lex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

L 673/2016. Tuomioistuinlaki. Viitattu 11.11.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen
lainsäädäntö.

Luukkonen, J. 2012. Muuhun kuin vapauteen kohdistuvat pakkokeinot ja esitutkinta.
Viitattu 13.9.2017. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201204124344>.

Metsämuuronen, J. 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 4. painos.
Vaajakoski: Gummerus.

Muli, A. 2017. Vanhempi rikoskonstaapeli. Sisä-Suomen poliisilaitos / Jyväskylän poliis-
iasema. Haastattelu 5.10.2017.

PKL 806/2011. Pakkokeinolaki 1.1.2014. Viitattu 13.10.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi),
ajantasainen lainsäädäntö.

PeL 731/1999. Perustuslaki. Viitattu 19.10.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen
lainsäädäntö.

PeVL 33/2000 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto. Viitattu 18.12.2017.
[Https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_33+2000.pdf](https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_33+2000.pdf)

Poliisiasian tietojärjestelmä (PATJA). 2017. Viitattu 8.10.2017. [Https://www.po-
liisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstruc-
ture/14836_PATJA_Tietosuojaseloste_122012.pdf?5ffbaf11f73d288](https://www.po-
liisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstruc-
ture/14836_PATJA_Tietosuojaseloste_122012.pdf?5ffbaf11f73d288).

PolL 572/2011. Poliisilaki. Viitattu 13.10.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen
lainsäädäntö.

Rantaeskola, S. 2014. Pakkokeinolaki -Kommentaari. Tampere: Poliisiammattikorkea-
koulun oppikirjoja.

Rikoslain menettämisseuraamuksia koskevien yleissäännösten tarkistaminen. 2015.
Oikeusministeriö mietintöjä ja lausuntoja 3/2015. Viitattu 13.10.2017.
[Http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-427-3](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-427-3)

RL 39/1889. Rikoslaki. Viitattu 13.02.2017. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsää-
däntö.

ROL 689/1997. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa. Viitattu 18.11.2017.
[Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

Sakko TPL 672/2002. Laki sakon täytäntöönpanosta. Viitattu 08.11.2017.
[Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

Salo, S. 2017. Tutkinnanjohtaja. Sisä-Suomen poliisilaitos / Jyväskylän poliisiasema.
Haastattelu 5.10.2017.

Taskinen, M. 2017. Tutkinnanjohtaja. Itä-Suomen poliisilaitos/Kuopion pääpoliisi-
asema. Sähköpostihaastattelu 22.10.2017.

Tilasto Suomen poliisilaitosten takavarikko- ja kuulutusmääristä vuosina 2015 – 2017.
2017. Poliisin tilastopalvelu. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Tolvanen, M. & Kukkonen R. 2011. Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet.
Helsinki: Talentum.

Liitteet

Liite 1. Poliisin tilastokeskuksen tilasto vuosilta 2015 - 2017

	Takavarikkojen lukumäärä			Kuulutusten määrä			Prosentteina		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017 01.01- 12.09	2015	2016	2017
Poliisilaitos									
Helsinki	17 056	17 785	11 411	419	242	87	2,46 %	1,36 %	0,76 %
Itä-Uusimaa	7 740	8 606	5 304	137	67	55	1,77 %	0,78 %	1,04 %
Kaakkois-Suomi	5 125	4 179	2 528	57	44	12	1,11 %	1,05 %	0,47 %
Länsi-Uusimaa	8 750	8 566	5 159	142	154	97	1,62 %	1,80 %	1,88 %
Häme	6 050	5 750	4 485	158	79	25	2,61 %	1,37 %	0,56 %
Sisä-Suomi	11 477	12 992	8 584	119	235	88	1,04 %	1,81 %	1,03 %
Pohjanmaa	6 191	6 247	4 194	82	78	32	1,32 %	1,25 %	0,76 %
Lounais-Suomi	8 736	10 651	5 205	124	128	53	1,42 %	1,20 %	1,02 %
Itä-Suomi	6 497	7 216	4 336	15	18	22	0,23 %	0,25 %	0,51 %
Oulu	5 438	5 535	3 908	64	36	10	1,18 %	0,65 %	0,26 %
Lappi	2 921	2 919	1 732	37	13	2	1,27 %	0,45 %	0,12 %
Ahvenanmaa	589	983	488	0	1	0	0,00 %	0,10 %	0,00 %
Koko Suomi	89 474	93 615	58 606	1 354	1 095	483	1,51 %	1,17 %	0,82 %

Liite 2. Jyväskylän poliisin tutkintaryhmien 1 ja 2 takavarikko- ja kuulutustilasto vuosilta 2015 ja 2016.

	Vuosi 2015			Vuosi 2016		
	Takava- rikko	kuulutus	prosent- teina	Takava- rikko	kuulu- tus	prosent- teina
Tutkintaryhmä 1	635	2	0,31 %	826	4	0,48 %
Tutkintaryhmä 2	646	26	4,02 %	978	13	1,33 %